

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი

ჯ ე მ შ ი ღ გ ი უ ნ ა შ ვ ი ლ ი

«თარიხ-ე სისტანის» თბილისური ნუსხა

თბილისი — 1971
გამომცემლობა „მეცნიერება“

მეცნიერებაში გაბატონებული იყო აზრი, რომ „თარხ-ე სისტანის“ ყველა არსებული ხელნაწერის პირველწყაროდ უნდა ჩაითვალოს ნუსხა, რომელაც დაედო საფუძვლად მ. ბაპარის გამოცემას (1935).

წინამდებარე ნაშრომში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ამ თხზულების თბილისური ნუსხა არ მომდინარეობს მ. ბაპარისეული ხელნაწერისაგან.

„თარიხ-ე სისტანის“ თბილისური ნუსხა

ანონიმური თხზულება „თარიხ-ე სისტან“ (XI—XIV სს.) არა მარტო მნიშვნელოვანი წყაროა ირანის აღმოსავლური პროვინციების ისტორიისა და კულტურის შესწავლისათვის, არამედ შეიცავს საინტერესო მასალას ფილოლოგიური ხასიათის კვლევა-ძიებისათვის.

ცნობილმა ირანელმა მეცნიერმა და პოეტმა მ. ბაპარმა 1935 წელს გამოსცა „თარიხ-ე სისტანი“. ევროპელ და ირანელ მეცნიერებს ჰქონდათ გამოთქმული სხვადასხვა მოსაზრება „თარიხ-ე სისტანის“ ხელნაწერთა რაოდენობისა და რაგვარობის შესახებ. იტალიელმა მეკლევარმა ჯ. სკარჩიამ შეისწავლა ამ თხზულების ყველა ხელმისაწვდომი ხელნაწერი, შეაჯამა სპეციალურ ლიტერატურაში არსებული შეხედულებები და 1965 წელს გამოქვეყნებულ წერილში განაცხადა, რომ ყველა არსებული ხელნაწერის პირველწყაროდ უნდა ჩითვალოს ნუსხა, რომელიც დაედო საფუძვლად მ. ბაპარის გამოცემას.

ჯ. სკარჩიამ არაფერი იცოდა კ. კეკელიძის სახ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცულ „თარიხ-ე სისტანის“ ხელნაწერი (P—124, გადაწერილია თეირანში 1861 წ.) არსებობის შესახებ.

ამ ხელნაწერის დეტალურმა შესწავლამ ცხადყო, რომ მისი ტექსტი ძირითადად ემთხვევა მ. ბაპარისეულ ნუსხას; თბილისური ხელნაწერი არ იმეორებს მ. ბაპარისეულის მინაწერებს; შეინიშნება ზოგიერთი განსხვავება თავების დასათაურებაში; რიგი სიტყვებისა, განსაკუთრებით გეოგრაფიული და საკუთარი სახელებისა, რომლებიც ვრცელი ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიების შედეგად შესწორებული იყო მ. ბაპარის მიერ, სწორი ფორმითაა წარმოდგენილი თბილისურ ნუსხაში (იხ. ამ ნაშრომის 11—17 გვერდები). ზემოთქმული გვაძლევს საფუძველს დავასკვნათ, რომ მ. ბაპარისეული ნუსხა არ წარმოადგენს თბილისური ხელნაწერის წყაროს.

მ. ბაპარი ვარაუდობდა, რომ მისი ნუსხა გადაწერილია ავტოგრაფიდან. თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ თბილისური ხელნაწერი ზოგ შემთხვევაში წარმოგვიდგენს უკეთეს წაკითხვას, მაშინ მ. ბაპარის აღნიშნული მოსაზრება შეიძლება ექვემდებარებოდეს დამატებით. ჩვენი აზრით, მ. ბაპარისეული და თბილისური ნუსხების გარდა სულ ცოტა კიდევ სამი ხელნაწერი არსებობდა: მ. ბაპარისეული ნუსხის წყარო, თბილისური ნუსხის წყარო და ავტოგრაფი.

JEMSHID GIUNASHVILI
THE TBILISI MS OF THE „TA'RIKH-I SISTĀN“

The anonymous work „Ta'rikh-i Sistān“ (11-th—14-th centuries) is a valuable source in the history of the eastern provinces of Iran and is not only „virtually the unique source for... the whole sequence of governors after 158/775“ (A. Bivar), but contains also useful material for philological investigations (G. Lazard).

In his interesting article Prof. G. Scarcia noted that „the student of the „Ta'rikh-i Sistān“... have to be satisfied with the Bahar MS alone“ („East and West“, XV, № 3—4, p. 280). Saying this, the distinguished scholar had in mind only the following MSs: the Tehran MS of Bahar, the Paris MS (E. Blochet, *Catalogue des manuscrits persans*, IV, № 2281) and a number of MSs copied from the Bahar MS.

However, Prof. G. Scarcia had no information about the existence of the Tbilisi MS P—124 of the Institute of Manuscripts of the Georgian Academy of Sciences, copied in Tehran in 1861.

At first sight the Tbilisi MS would seem to have been copied from the Bahar MS. Yet, an attentive examination of it has shown that the Tbilisi MS is not traceable to the Bahar MS: the Tbilisi MS does not repeat the postscripts of the Bahar MS; a large number of variants readings are in evidence; there are omissions and superfluous words discrepancies are noticeable in the titles; numerous words, especially proper names, corrected by Bahar with the aid of a serious historical-philological scholarly apparatus are given in the Tbilisi MS in the correct wording (see pp. 11—17).

M. Bahar believed that his MS was traceable to the autograph. If we assume that the source of the Tbilisi MS was in some respects superior to that of the Bahar MS, it will become evident that the Bahar MS could not have derived from the autograph. In the present writers view neither does the Tbilisi MS derive from the autograph. If his conjectures are right, there must have existed at least three more MSs in addition to the Bahar MS: the autograph, the source of the Bahar MS and the source of the Tbilisi MS.

ს ა რ ა ჯ ე ბ ი

„თარიხ-ე სისტანის“ თბილისური ნუსხა	03
The Tbilisi MS of the „Ta'rikh-i Sīstān“	05
نسخه خطی تاریخ سیستان (موجود در تبیلیسی)	3
اختلافهای نسخه تبیلیسی با چاپ بهار	19

Джемшид Шалвович Гиунашвили

ТБИЛИССКАЯ РУКОПИСЬ «ТАРИХ-Е СИСТАН»

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით.

გამომცემლობის რედაქტორი დ. ლეჟავა
ტექრედაქტორი ე. ბოკერია

გადაეცა წარმოებას 22.VII. 1971; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 24.IX. 71;
ქაღალდის ზომა $70 \times 108^{1/16}$; ნაბეჭდი თაბახი 5,0;
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 2,86; ტირაჟი 700;
შეკვეთა 1799.

ფასი 24 კაპ.

საქ. სსრ. მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, კუტუზოვის ქ. № 19

فرستادن ملک کبیر اسی شاد سپهسالار	فرستان ملک کبیر اسی شاه سپهسالار	۴۰۳
<u>کبیر قطب الدین محمود را</u>	کبیر قطب الدین محمود را	
خوب برگ	جوب برگ	۴۰۴
خراب نبود	خراب نبود ^{۱۳۱}	۴۰۴
فشنه سلطان	فشنه سلطان	۴۰۵
بانچ دست دادشان	بانچ دست دادشان	۴۰۵
ملک معظم نصیر الحق والدین	ملک معظم نصیر الحق والدین خلد الله ملکه	۴۰۶
معمور گردانیدن مواضع حصار طاق	معمور گردانیدن مواضع حصار طاق	۴۰۶
<u>آمدن اتابک یزد</u>	آمدن اتابک یزد	۴۰۶
آمدن ملک ینا نکین و ملک تاج الدین	آمدن ملک ینا نکین بن ملک تاج الدین	۴۰۷
ارسی شاه و از جانب عراق	ارسی شاه از جانب عراق	
گرفتن در جردا	گرفتن در جردا	۴۰۷
خداوند اسلام	خداوند ملک اسلام	۴۰۷
<u>فرستادن لشکر منصور</u>	فرستادن لشکر منصور	۴۰۸
بیدار جهان آرای او شد	بیدار جهان آرای او شد ^{۱۳۲}	۴۰۹
بیچ نوع برگزندی نرسانیم	بیچ نوع برگزندی نرسانیم	۴۱۰
از آنجا بحق رفت	از آنجا بحق رفت	۴۱۱
بنزدیک کس فرستاد	بنزدیک پدر کس فرستاد	۴۱۲
تمامت مردم با او جمع شدند	تمامت مردم شهر با او جمع شدند	۴۱۳

۱۳۱ - در اصل - نبود - (ص ۴۰۴ ج ۶) .

۱۳۲ - در اصل - شد - (ص ۴۰۹ ج ۱) .

جلوس دی بہمکت سیستان	۳۹۷
آمدن سیلاب در ولایت سیستان	۳۹۷
در بندان کردن نیرا	۳۹۸
آمدن ملک شمس الدین کرت	۳۹۸
نشاندن ارسی شاه ینا نکیں	۳۹۹
رفتن برادرزادہ ملک علی مسعود اسم او ملک	۳۹۹
نصیر الدین محمد بن ابی الفتح بن مسعود	
ملک شمس الدین مسعود بن خلف مہربانی	۳۹۹
باز آمدن ملک نصیر الدین	۳۹۹
مقابلہ بدوئی	۴۰۰
فرار نمودن ہبشاہ ایشان	۴۰۰
ہساس نہادن ملک معظم نصیر الحق والدین حمایت قلدارک	۴۰۰
جمع کردن لشکر	۴۰۰
آمدن ملک کبیر عماد الدین کجوران	۴۰۰
آمدن امیر پنجور نوین	۴۰۰
سپاہ آوردن	۴۰۰
آمدن امراء کبار باغو و ارسی نوین	۴۰۰
فشتہ ترکان	۴۰۱
و ایشان جمع کردن	۴۰۲
دفعہ دیگر نہضت فرمودن	۴۰۳
نہضت فرمودن رکاب ملک معظم	۴۰۳
فرستادن ملک نیر سپر خود شمس الدین محمد شاہ را	۴۰۳

۳۹۴	بیرون آوردن خداوندزاده رکن الدین منصور بهرامشاه از ارک جیس و طبل بنام دی زود و بهزیمت کردن خداوندزاده نصرت بجانب بست در روز چهارشنبه بیت و چهارم جمادی اولی هم درین سال و نشاندن امیر شهاب الدین محمود بن حرب و درجیس کردن خداوندزاده رکن الدین هم درین روز [و] از آمدن خداوندزاده نصرت از جانب بست و مصاف کردن شهاب الدین محمود با وی	بیرون آوردن خداوندزاده رکن الدین هم درین روز باز آمدن خداوندزاده نصرت بست و مصاف کردن شهاب الدین محمود با وی
۳۹۵	دوم ذی الحجه بسال ششصد و بیست آمدن علاء الدین احمد بن عثمان بن حرب از جانب نیه بسال ششصد و بیست و کشته شدن علاء الدین احمد	دوم ذی الحجه بسال ششصد و بیست کشته شدن علاء الدین احمد
۳۹۶	بیست و نهم ماه رمضان هم درین آوردن ملک تاج الدین یالکتین محمود شاه عسل یکمین دوازده دینار روغن سطور یکمین پنج دینار گوشت گوسپند یکمین چهار دینار بیعت کردن	بیست و نهم ماه رمضان هم درین سال آوردن ملک تاج الدین یالکتین محمود شاه عسل یکمین دوازده تار روغن یکمین پنج قاز گوشت یکمین چهار قاز بیعت کردن

۳۸۶	نشستن وی بر پای شاربستان تا بقره ماه رمضان همین سال بجاقبت امیر بهاء الدوله از شاربستان بیرون شد و امیر مؤید بنشست	نشستن وی بر پای شاربستان بیرون شد و امیر مؤید بنشست
۳۸۸	که قوتال ارگ بود از جغت امیر منصور پیرامون آن به هولین و بدست کرده	که قوتال ارگ بود از جغت امیر منصور پیرامون آن به هولین و بدست کرده
۳۸۹	این آمد در سال چهارصد و هشتاد و سه بود از روی زمین تا بکعبه آسمان	این آمد در سال چهارصد و هشتاد و سه بود از روی زمین تا بکعبه آسمان
۳۹۱	بر لشکر قلش تا برون و جول دیگر باره آمدن غزنیز دهم محرم	بر لشکر قلش تا برون و جول دیگر باره آمدن غزنیز دهم محرم
۳۹۲	هزیمت لشکر میستان بروز چهارشنبه آمدن ملاحد به بدیه رنج	هزیمت لشکر میستان بروز چهارشنبه آمدن ملاحد به بدیه رنج
۳۹۲	سلطان محمد ^{۱۱۹} خوارزمشاه یمین الدین بهرامشاه بن حرب هم	سلطان محمد ^{۱۱۹} خوارزمشاه یمین الدین بهرامشاه بن حرب هم
۳۹۳	درین روز یمین الدین شمس زنگی	درین روز یمین الدین شمس زنگی
۳۹۳	مگرفت لشکر مغول زمین خراسان را هم درین سال	مگرفت لشکر مغول زمین خراسان را هم درین سال
۳۹۳	کشته شدن یمین الدوله بهرامشاه بن حرب بر دست ملاحد	کشته شدن یمین الدوله بهرامشاه بن حرب بر دست ملاحد

این هم جنگ و فتنه از ایشان [بود]	۳۷۸
بدر لب آب برمان برد [ند]	۳۷۸
سپر [دنا] جج و نیزه فتنه	۳۷۹
کشتیها بر ایشان بردند	۳۷۹
بدر شمر میرفت از آن سوی آب بر زبان	۳۷۹
چون بر خاستند خاست	۳۷۹
دینار ریخته از ضرب جفربک	۳۸۰
بیست دسی دینار یافته بودند	۳۸۰
چهار دهم جمادی الاخری [ی] سنه ...	۳۸۲
امیر [بوا فضل] حاجب بزرگ خویش را	۳۸۲
با سواری ده پذیره وی فرستاد	
ارک را و قلعه زورین را بعد از آن دیوال	۳۸۴
آزرا ببرید و خرک پیش نهاد مرسب	
کو (؟) نهاد آزا	
منی جو ^{۳۸} بپانزده درم	۳۸۵
آمدن امیر بوالعباس فوقه هم درین ماه	۳۸۶
و شدن امیر بوالعباس و امیر بومضور	
بن احمد و لشکر اوق با ایشان بدر شمر	
دکشتن امیر بوالعباس امیر بومضور بو	
جعفر سپهسالار را ^{۳۹}	

۳۶۹	بسبب خواجہ سعید پسر احمد	بسبب خواجہ سعید کشته شدن ارتاش و غلام یا فتن امیر بانصر پس احمد ^{۱۱۴}
۳۷۰	حاجی چند که امیر جزئی گرفتہ بود	حاجی چند که امیر جزئی گرفتہ بود
۳۷۱	جریدہ باز مملکت ^{۱۱۵} خویش آمد	جریدہ باز بمملکت خویش آمد
۳۷۲	بانگ برزنیہ تا بشوند	بانگ برزنیہ تا بشوند
۳۷۳	دروازہ سال پرچار صد و بیست و چهار از نزد جرد	دروازہ سال پرچار صد و بیست و چهار از نزد جرد
۳۷۴	چند بار باوی [آو] بختن بردند	چند بار باوی بختن بردند
۳۷۵	مردمان را ہمہ این کرد و وقت پیش زده باز روز	مردمان را ہمہ این کرد تا روز پنجشنبہ بیستم شوال ...
۳۷۶	جد مرد کشته شد و زنان اسیر گرفتند	جد مرد کشته شد و زن اسیر گرفتند
۳۷۷	دیگر روز بجہار مہربان و برادران رفتہ و بستہ شد و خانہ پراوند و خانہ شہزادی بردن و خانہ میش سرزدن	دیگر روز بجہار مہربان و برادران رفتہ و بستہ شد و خانہ پراوند و خانہ شہزادی بردن و خانہ میش سرزدن
۳۷۸	این وقت قرآن حکیم بود اندر حمل ^{۱۱۶}	این وقت قرآن تحسین بود اندر چل
۳۷۹	این ہمہ بیشتر بقوت مردان سیستان ^{۱۱۷} نکرد	این ہمہ بیشتر بقوت مردان سیستان نکرد
۳۸۰	پیش از آن کوی آمد از سیستان رفتہ بود [ند]	پیش از آن کوی آمد از سیستان رفتہ بودند

۱۱۴ - در اصل نسخہ ہمار نیز مینظر است (ص ۳۶۹ ج ۲).

۱۱۵ - در اصل . جزئی . (ص ۳۷۰ ج ۱).

۱۱۶ - در اصل چنین برده و بعد بامرکب الحاقی . بمملکت نہ کردہ اند و ش دروان بہار اہل را

مراعات نمودہ اند (ص ۳۷۰ ج ۱).

۱۱۷ - در اصل . حمل . برده و بامرکب پہلی . حمل . ش . است (ص ۳۷۸ ج ۱).

۳۶۲	ایزدتعالی چنان قضا کرد سپاه اورا بنشاند و بنده برنمادند	ایزدتعالی چنان قضا کرد که سپاه اورا بنشاند و بنده برنمادند
۳۶۳	سنة ثلث و عشرين واربعمائة و عریز باز بیستان آمد	سنة ثلث و عشرين واربعمائة و عریز باز بیستان آمد
۳۶۴	بوسعه ^{۱۱۳} حیمرقی اینجا بود سحاق کاژمن	بوسعه حیمرقی اینجا بود سحاق کاژمن
۳۶۵	بر آوینت آمدن یغو بیستان و یغو آمد اندر یازدهم ربیع الاخر سنة اثنی وثلثین واربعمائة و امیر بوالفضل باو یکجا برفت آمدن یغو بیستان	بر آوینت آمدن یغو بیستان و یغو آمد اندر یازدهم ربیع الاخر سنة اثنی وثلثین واربعمائة و امیر بوالفضل باو یکجا برفت آمدن یغو بیستان
۳۶۶	بازگشت سوی خراسان کشته شدن سلطان مسعود و امیر مسعود کشته شد هم اندر سنة اثنی وثلثین واربعمائة کشته شدن سلطان مسعود	بازگشت سوی خراسان کشته شدن سلطان مسعود و امیر مسعود کشته شد هم اندر سنة اثنی وثلثین واربعمائة کشته شدن سلطان مسعود
۳۶۷	آمدن قیاس بالشکر بجانب بیستان آمدن ارتاش و بنزیت دادن سپاه موردور از بیستان	آمدن قیاس بالشکر بجانب بیستان و آمدن ارتاش و بنزیت دادن سپاه موردور از بیستان
۳۶۸	جست رسیده و قیاس و حاجیان ... سپاه موردور از بیستان و حاجیان	جست رسیده و قیاس و حاجیان ... سپاه موردور از بیستان و حاجیان
۳۶۹	بازگشته از اینجا گرفته شدن امیر بانف بر دست طغرل و یغو دیگر راه بیستان آمد	بازگشته از اینجا گرفته شدن امیر بانف بر دست طغرل و یغو دیگر راه بیستان آمد
۳۷۰	بدره هند فغان گرفت و اندر جمادی الاخر [محبوس گردن کشته شدن ارتاش اندر سنة سبع وثلثین واربعمائة]	بدره هند فغان گرفت و اندر جمادی الاخر [محبوس گردن کشته شدن ارتاش اندر سنة سبع وثلثین واربعمائة]

۳۵۱	قبیجی حاجب را با او بفرستاد	قبیجی حاجب را با او بفرستاد .
۳۵۱	آخر امیر خلف تاختن آورد و : ایث [را]	آخر امیر خلف تاختن آورد و بایث را
	نیز گرفت	نیز گرفت
۳۵۲	اگر مرا آنجا مسمی کند آن دوستم دارم	اگر مرا آنجا سستی کند آن دوستم دارم
۳۵۴	ولایت به قبیجی حاجب سپرد	ولایت به قبیجی حاجب سپرد
۳۵۴	اندر جهان از روزگار یعقوب و عمرو هیچ	اندر جهان از روزگار یعقوب و عمرو هیچ
	شهری آبادان تر از سیستان نبود	شهری آبادان تر از سیستان نبود
		از سیستان نبود
۳۵۴	ایشان را ظن افتاد که مگر محمود گرفت و	ایشان را ظن افتاد که مگر گرفت و سپهری
	سپهر؟ شد	شد
۳۵۵	نحو هزار سوار بمشیت ^{۱۳۲} رفته بودند	نحو هزار سوار بمشیت رفته بودند
۳۵۵	بادار بو الفضل و بادار مظفر	بادار بو الفضل و بادار مظفر
۳۵۵	غلامان امیر ظریفی سواری صد نزدیک امیر احمد آهده	غلامان امیر ظریف سواری صد نزدیک امیر احمد آهده
۳۵۶	فریه گران بر باره شدند	فریه گران بر باره شدند
۳۵۷	تقی بسیر بود اینجا	مدتی بسیر بود اینجا
۳۵۷	امارت و خطبه دیگر راه قبیجی را دادند	امارت و خطبه دیگر راه قبیجی را دادند
۳۵۸	او را با طلبیدند و سیستان بر کلانیان قرار گرفت	با طلبیدند و سیستان بر کلانیان قرار گرفت
۳۶۰	ناصر محمد کاژن عاصی بود	ناصر محمد کاژن عاصی بود
۳۶۱	باز چون غزل او بود و محمد بن الفوشی آمد	باز چون غزل او بود و عزیز بن محمد الفوشی آمد
۳۶۲	در پارس غارت کردند	در پارس غارت کردند اندر رمضان

۳۴۴	بختار گردان کرده بود	بختار گردوکان کرده بود
۳۴۴	چون منصور بن نوح فرمان یافت	چون نوح بن منصور فرمان یافت
	منصور نشست ^{۱۰۹}	نوح نشست
۳۴۵	بخدمت او آمدند بانشار ^{۱۱۰}	بخدمت او آمدند ماشار ^{۱۱۰}
۳۴۶	سپاه امیر طاهر بسیستان است	امیر طاهر به سیستان است
۳۴۶	آمدن سلطان محمود بن سبکتگین رحمة الله	آمدن سلطان محمود بن سبکتگین بهای کوه
	بهای کوه اسبب	اسبب
۳۴۹	سپاه سالار امیر طاهر [زینب] بود	سپهسالار امیر طاهر زینب بود
۳۴۹	ترسناک پیش امیر خلف آمدند شکسته	ترسناک پیش امیر خلف آمدند گسسته و
	دخته و بعضی کشته	خسته و بعضی کشته
۳۴۹	شهر امیر طاهر را صافی شد و حصار ^{۱۱۱} بر	شهر امیر طاهر را صافی شد و حصار ^{۱۱۱} بر
	جای مگر طاق که پدر آن حصار گرفته بود	جای مگر طاق که بدل آن حصار گرفته بود
۳۴۹	مادت این مملکت و دولت	مادرت (؟) این مملکت و دولت
۳۵۰	و از امیر خلف شمار سلطان محمود	و از بهم امیر خلف شمار سلطان محمود
	پیدا کردند	محمود پیدا کردند
۳۵۰	بانگ محمود کردند	بانگ محمود
۳۵۱	اورا پرستی آگاه کند	اورا پرستی آگاه کند

۱۰۹- در این ۵ چون نوح بن منصور فرمان یافت منصور نوح نشست - (ص ۳۴۴ ج ۳-۲).

۱۱۰- در اصل ۵ ماشار^{۱۱۰} (ص ۳۴۵ ج ۱).

۱۱۱- در اصل ۵ پرستی - (ص ۳۵۱ ج ۴).

۳۳۶	لشکر انبوه بود و چهار پیل داشت چون امیر خلف خبر حسین بشنید و بر امیر خلف سوار و پیاده نوحه هزار مرد بود ا بدر شمر شد و مردمان شارسرستان او را درنگذاشتند امیر خلف بداشن شد فرود آمد و حسین بیامد و بر حصار شد	لشکر انبوه بود و چهار پیل داشت چون امیر خلف خبر حسین بشنید و بر امیر خلف سوار و پیاده نوحه هزار مرد بود ا بدر شمر شد و مردمان شارسرستان او را درنگذاشتند امیر خلف بداشن شد فرود آمد و حسین بیامد و بر حصار شد
۳۳۶	بگوین شد پذیرد او و آنجا عربی صعب کردند آنگاه تو پُر دانس [ی] بر حسین	بگوین شد پذیرد او و آنجا عربی صعب کردند آنگاه تو پُر دانس [ی] بر حسین
۳۳۸	امیر خلف با سپاه آمد و بداشن فرود آمد شکر الله تعالی که زنده بودم	امیر خلف با سپاه آمد و بداشن فرود آمد شکر الله تعالی که زنده بودم
۳۴۰	خلف بن ابی جعفر	خلف بن ابی جعفر
۳۴۲	بن ابی الیث بن خلف بن الیث چنانکه بدیع گوید : عربیه قصه ت السید	بن ابی الیث [محمد] بن خلف الیث چنانکه بدیع گوید : شمر قصه ت السید
۳۴۳	هم بدیع گوید : عربیه بحیوة من جمیع المکارم	هم بدیع گوید : شمر بحیوة من جمیع المکارم
۳۴۳	خلف بن احمد بن ابی الیث الخلف قصه دراز گردد	خلف بن احمد بن ابی الیث خلف قصه دراز گردد [د]
۳۴۴	بروزگار بن محمد بن منصور	بروزگار بن منصور بن فوج ^{۱۰۸}

۱۰۷ - در پس ، خلف بر " (ص ۳۴۲ ح ۱) .

۱۰۸ - در پس ، بر محمد بن منصور " (ص ۳۴۴ ح ۱) .

چهار روز گذشته از ریح الاخر و سخی عادل
 حسین و شهبان میر طاهر بر علی مردی عالم و
 کاری بود و سخی و عادل

۳۲۸	خراج درمی سستی	خراج درمی سستی	۵
۳۲۹	فتیک خادم را آن روز طاهر بر علی را	فتیک خادم را آن روز طاهر بر علی را	
	بخشید	بخشید	
۳۳۰	ایرک طوسی و عبده فرغانی و سپاه	ایرک طوسی و عبده فرغانی و سپاه	
	طاهر فیک خادم و بو الحسن کاشنی که حاجب	طاهر فیک خادم و بو الحسن کاشنی که حاجب	
	الحجاب بود و سپاه کمر [که] امیر	الحجاب بود و سپاه کمر [که] امیر	
	خراسان داده بود	خراسان داده بود	
۳۳۱	همه روز ماکان متأسف بود که من طاهرا	همه روز ماکان متأسف بود که من طاهرا	
	بدیدی	بدیدی	
۳۳۱	هر جا که بسرای آزاد مردان رسیدند	هر که بسرای آزاد مردان رسیدند	
	همان کردند	همان کردند	
۳۳۲	که خدائی اینست که بو الحسن کاشنی و	که خدائی اینست که بو الحسن کاشنی و	
	فتیک خادم امیر طاهر را کرده اند ، کی	فتیک خادم امیر طاهر را کرده اند ، کی	
	بیشگانی همی ستند ...	بیشگانی همی ستند ...	
۳۳۵	چون بهیستن برسیه	چون بهیستن برسیه	
۳۳۶	سپاه جمع کرد و بسیر و ... شد و برده	سپاه جمع کرد و بسیر و ... شد و برده	
	بگذاشت	بگذاشت	

نیز پری بازو هر چ جنى دشيطان

در چه جریم بشعر طانی و حسان

تابش ناسد درست میر سخن دان

نعمت پاینده تر ز جودی و سلطان

الا همه بیک زبان گفتند

چنانکه یاد کنیم : بیت

کار ما بردست بوالفتح همی رفت د بزرگ
گشت

و با خر [د] ، باز

آنها خلعت و اکیاب بسیار یافت

و ز آنها با بزرگی بیستان باز آمد و بهر با

جعفر پذیرد او باز شد و او را با مرتبه بزرگ

بشهر اندر آورد

آنها اهل علم بسیار بود

بوالفتح آنها شد و ایشانرا از آن زجر کرد

باز بوالفتح را خلعت افتاد

سلیمان بن عوف از خراسان بنامه امیر

بو جعفر بیامد

و امیر خاف آن شب

آمدن امیر طاهر بو علی اندر شهر

سیستان

آخر سر راسته بسوختند

نیز مری بازو هر چه جنى دشيطان

در چه جریم بشعر طانی و حسان

تابش ناسد درست مرد سخن دان

نعمت پاینده تر ز جودی و سلطان

الا بیک زبان گفتند

چنانکه یاد کنیم رباعی

کار ما بردست بوالفتح همی رفت د بزرگ
همی گشت

و با حر بار

آنها خلعت داد و اکیاب بسیار یافت

و ز آنها با بزرگی بشهر اندر آورد

آنها اهل علم بسیار

بوالفتح را خلعت افتاد

باز سلیمان بن عوف از خراسان بنامه

امیر بو جعفر بیامد

کشتن امیر بو جعفر رحله و امیر خلف آن شب

آمدن امیر بو طاهر بو علی اندر

شهر سیستان

آخر سر راسته بسوختند

در تو قفیری و سوی شرع گمرائی	۳۲۰
مرد ادب را خرد بفرزاید و حکمت	۳۲۰
در سخن او رسه بگوش تو یکراه	۳۲۰
زرم بگری که زنده گشت سلیمان	۳۲۰
اسب نبیند چو سوار و میدان	۳۲۰
در چه بود مست و تیز گشته [و] غزان	۳۲۱
پیش سناش جهان دویدی [و] لرزان	۳۲۱
کوه سامست که کس نبیند جنبان	۳۲۱
ابر بهاری چو نیارد باران	۳۲۱
از همه دنیا تجت و زربانان	۳۲۱
نرخ گرفته مدح و صامتی ارزان	۳۲۱
باز بر عفوان مبارک خسرو	۳۲۲
چشم نراند بفقو کوشد و غفران	۳۲۲
رو دکیا بر نور مدح همه خلق	۳۲۲
در چه کنی تیر فتم خویش بسوان	۳۲۲

۹۹- در اصل «خرم مکر» (ص ۳۲۰ ج ۱۰).

۱۰۰- در اصل «سیر گشته» (ص ۳۲۱ ج ۱۰).

۱۰۱- در اصل «سامست» (ص ۳۲۱ ج ۳).

۱۰۲- در اصل «نیارد» (ص ۳۲۱ ج ۶).

۱۰۳- در اصل «از همه» (ص ۳۲۱ ج ۲).

۱۰۴- در اصل «صامت» (ص ۳۲۱ ج ۵). ۱۰۵- در اصل «تیر» (ص ۳۲۲ ج ۳).

۳۰۹	... دوپسر طراپیل بنده واک سالار بنده وان	دوپسر طراپیل اندر نهانی ..
	یعقوبی بود بنده بر نهاد نام طراپیل اندر نهانی ...	
۳۱۰	باری یاد او گیریم	باری یاد او گیریم
۳۱۲	دشتر اینست (شعر)	دشتر اینست قصیده
۳۱۲	آخر کار ام گیرد و پنجه نیز	آخر کار ام گیرد و پنجه نیز
۳۱۷	عنبر بابان ^{۹۷}	عنبر مامان
۳۱۸	هم نفم اندر همی گذارد و چونین	هم نفم اندر همی گذارد و چونین
۳۱۸	چشمه خورشید را به بینی تابان	چشمه خورشید را به بینی تابان
۳۱۸	زفت شود را در دست دلاور	زفت شود را در دست دلاور
۳۱۸	گر بچشه روی و روی زرد گلستان	گر بچشه روی و روی زرد گلستان
۳۱۸	انده ده سال را بطنجه رساند	انده ده سال را بطنجه رساند
۳۱۸	چاره بکرده فرار نجه خلقتان	چاره بکرده فرار نجه خلقتان
۳۱۹	یکصف میران و بلغی بنشته	یکصف میران و بلغی بنشته
۳۱۹	یکصف حزان و بر صالح دهقان	یکصف حزان و بر صالح دهقان
۳۱۹	چونش بگردد غنینه چند بش' بی	خونش بگردد بنید چند بشادی
۳۱۹	از کف ترکی سیاه جمش پری روی	از کف ترکی سیاه چشم پری روی
۳۱۹	زان تن خویش ... ساغری بستاند	زان تن خوش ساغر بستاند
۳۲۰	عدن بد و گشت نیز گیتی ویزان ^{۹۸}	عدن بد و گشت سر گیتی ویزان
۳۲۰	در تو کهی و آه حکمت جوئی	در تو کهی و آه حکمت جوئی

۹۷ - در اصل « بانان » (ص ۳۱۲ ، ج ۴) .

۹۸ - در اصل « میر » (ص ۳۲۰ ، ج ۳) .

۳۰۰	حسین بن علی المروری	جبر بن علی المروری
۳۰۱	اندر خلفا باد فرود آمد	اندر خلفا باد فرود آمد
۳۰۲	فضل بن حمد [واد] محمد بن حمدان را ...	فضل بن حمید محمد بن حمدان را ...
۳۰۳	نام او تلخ (۹)	نام او تلخ (ملنج)
۳۰۴	او زلفت بفسردان او پس فضل بن حمید	او برفت بفرمان او بر فضل بن حمید
	برفت	برفت
۳۰۵	چون برزدان رسیدند	چون برزدان رسیدند
۳۰۶	[عصیان آوردن خالد بن محمد بن یحیی] ۹۳	فرمان یافتن محمد بن طغریل
۳۰۷	عمل تسلیم باید کرد : بدر ۹۴	عمل تسلیم باید کرد بی بدر
۳۰۸	چون روزش نه بود دوشب باقی از شوال ..	چون شنبه بود دوشب باقی از شوال ..
۳۰۹	ببرون شد بتنزه ۹۵	ببرون شد به تتره
۳۱۰	پیشی بکشتن دی طرایل کرد	پیشی بکشتن دی طرایل کرد
۳۱۱	احمد بن قدام ۹۶	احمد بن قدام را
۳۱۲	بخشک و طغان بخت برگرفته	بخشک و طغان د بخت برگرفته
۳۱۳	چون طغان کشته شد	چون طغان کشته شد

۹۲ - در اصل : جبر بن علی المروری = (ص ۳۰۰ ج ۳).

۹۳ - در اصل بیژان سرفصل . فرمان یافتن محمد بن طغریل . نوشته شده بود ولی شادروان بهار بجای

آن سرفصلی دیگر مناسب تر شمرده اند (ص ۳۰۵ ج ۳).

۹۴ - در اصل : بی بدر . (ص ۳۰۵ ج ۱).

۹۵ - در اصل : بتنزه . (ص ۳۰۷ ج ۳).

۹۶ - در اصل : اقدام را . (ص ۳۰۷ ج ۵).

فرمان داد که سپاه سیستان ^{۸۹} فرست	۲۹۰
برفت و برانوشد	۲۹۱
مردم هر روز بسیار زهر زد و گرده گشته شد	۲۹۱
عدل و سیر نیکو بر مسلمانان بگسترید ^{۹۰}	۲۹۳
عمل سیستان بوصالح منصور بن اسحاق ^{۹۱}	۲۹۴
داد پسر عم خویش ^{۹۲} و اندر آمد بوصالح در درخت نشین	
براه پیره بیامد	۲۹۶
خلاف کردن مردمان بر منصور اسحاق	۲۹۷
پس مردمان سیستان گفتند	
ابو حفص عمرو بن یعقوب بن محمد بن عمرو	۲۹۷
بن اعلیث	
آنجا گردی بودند از یاران منصور بن اسحاق	۲۹۸
با ایشان حرب کرد و گردی بکشت	
بخرج جمع شد	۲۹۸
بر بام ستورگاه قصر صیقلی بر شدند	۲۹۸
چه دانست که بخرج اند	۲۹۸
خلیج کرد امیر بر حفص ...	۲۹۹
مولی باز مردم جمع کرد	۳۰۰
فرمان داد که سپاه سیستان فرست	
مردم هنوز بسیار زهر زد و گرده گشته شد	
عدل و سیر نیکو بر مسلمانان بگسترید	
عمل سیستان بوصالح منصور بن اسحاق	
داد پسر عم خویش و اندر آمد بوصالح در درخت نشین	
براه پیره بیامد	
خلاف کردن مردمان بر منصور اسحاق	
پس مردمان سیستان گفتند	
ابو حفص عمرو بن یعقوب بن محمد بن عمرو	
بن اعلیث	
آنجا گردی بودند از یاران منصور بن اسحاق	
با ایشان حرب کرد و گردی بکشت	
بخرج جمع شد	
بر بام ستورگاه قصر صیقلی بر شدند	
چه دانست که بخرج اند	
خلیج کرد امیر بر حفص ...	
مولی باز مردم جمع کرد	

۸۹- در اصل « سپاه سیستان » (ص ۲۹۰ ج ۳) -

۹۰- در اصل « هنوز » (ص ۲۹۱ ج ۳) -

۹۱- در اصل « بگسترید » (ص ۲۹۳ ج ۳) -

هر چه بکردیم بخوابیم دید	۲۸۷
دز همه فتناس گشته ناس	۲۸۷
سجک را بکشت	۲۸۷
قصه پارس کرد و رفتن شیر لباده برب	۲۸۷
سجکری بغارس	۲۸۷
چون بهم برسد	۲۸۸
دز انجا بخاب شد و سجکری لشکرگاه	۲۸۸
ریده آورد	۲۸۸
لیث از خباب برنده شد	۲۸۸
نزدیک لیث فرستاد و لیث از انجا بشیر از شد	۲۸۸
برادر خویش را بر بند جان فرستاد	۲۸۸
وزیر مقتدر آنگاه علی بن محمد الفرات بود	۲۸۸
لیث زری وزیر نامه کرد که من بطلب	۲۸۸
ولایت نیامده ام اما بطلب سجکری آمدم	۲۸۸
دزیر نامه جواب کرد که سجکری بنده شماست	۲۸۸
باز میان لیث علی و مونس ...	۲۸۹
مردی بود کافی و سخنی و دافی	۲۸۹
هر بکردیم بخوابیم دید	۲۸۷
دز همه فتناس گشته ناس	۲۸۷
سجک را بکشت	۲۸۷
قصه پارس کرد و رفتن شیر لباده برب	۲۸۷
سجکری بغارس	۲۸۷
چون بهم برسد	۲۸۸
دز انجا بخاب شد و سجکری لشکرگاه	۲۸۸
ریده آورد	۲۸۸
لیث از خباب برنده شد	۲۸۸
نزدیک لیث فرستاد و لیث از انجا بشیر از شد	۲۸۸
برادر خویش را بر بند جان فرستاد	۲۸۸
وزیر مقتدر آنگاه علی بن محمد الفرات بود	۲۸۸
لیث زری وزیر نامه کرد که من بطلب	۲۸۸
ولایت نیامده ام اما بطلب سجکری آمدم	۲۸۸
دزیر نامه جواب کرد که سجکری بنده شماست	۲۸۸
باز میان لیث علی و مونس ...	۲۸۹
مردی بود کافی و سخنی و دافی	۲۸۹

۸۶ - در مهل - بهم - (ص ۲۸۸ ج ۱) -

۸۷ - در مهل پیش از - باز - بکافور - نریمت کردن محمد بن زبیر - نوشته شده است (ص ۲۸۱ ج ۱) -

۸۸ - در مهل - دافی - (ص ۲۸۹ ج ۴) -

۲۷۸	هر دو بیستان باز آمدند	هر دو بیستان آمدند
۲۷۸	بدست غربا و نامزایان نیوفتد	بدست غربا و نامزایان نیوفتد
۲۸۰	بستانها ساختن پیرامن آن	بستانها ساختن پیرامن آن
۲۸۰	ماس خادم را به بست فرستاد	ماس خادم را به بست فرستاد
۲۸۱	آنجا نشستن ماه خویش گرفت باز شبکری	آنجا نشستن ماه خویش گرفت باز شبکری
	بیکرفت آمد و گفت هیچ نبود	بیکرفت آمد و گفت هیچ نبود
۲۸۱	بازیث شبکری بیپارس شد	بازیث شبکری بیپارس شد
۲۸۱	نشتن جعفر المقتدر بالله بخلافت	نشتن جعفر المقتدر بالله بخلافت
	در سنه ست و تسعین و ماییتی و فرمان	در سنه ست و تسعین و ماییتی و فرمان
	یافت ابو محمد المکتفی بالله بمدينه	یافت ابو محمد المکتفی بالله بمدينه
	اسلم اندر ذی الحجه سنه خمس و تسعین و ماییتی	اسلم اندر ذی الحجه سنه خمس و تسعین و ماییتی
	فرستاد مقتدر را ^{۸۵}	فرستاد مقتدر را
۲۸۲	مردمان شاربستان او را یاری کردند	مردمان شاربستان او را یاری کردند
۲۸۳	علی لیث منجیقها بر باره نهاد	علی لیث منجیقها بر باره نهاد
۲۸۳	لیث علی را اندرین باب مطابقت کردند	لیث علی را اندرین باب مطابقت کردند
۲۸۶	این بیت تا یاد کرد	این بیت تا یاد کرد
۲۸۶	رأس ذنب گشت و بشد مملکت	رأس ذنب گشت و بشد مملکت
۲۸۶	عمرو عمر رفت و زرد ماند بار	عمرو عمر رفت و زرد ماند بار
۲۸۶	بود دلم دایم ازین پرهراس	بود دلم دایم ازین پرهراس

۲۶۷	اهل چو یکی پای جوب عمار کو دکان کنند	اهل چو یکی پای جوی عمار کو دکان کنند
۲۶۸	بگفتی که چند ستر چوبه تیرست یعقوب	گفتی چند چوبه تیرست یعقوب گفتی
		داری تیر راست است
۲۶۹	شما [ر] روز و ماه و سال	شمار روز و ماه و سال
۲۷۰	بوسلمه و بوسلم	بوسلمه و ابوسلم
۲۷۱	در [ام] بدم [گرد] توان ساختن	دزد بدم توان ساختن
۲۷۲	اگر پیر خراب بکشد راه بزرز	اگر پیر خراب نکشد راه رود
۲۷۳	محکمست بیشتر بردست او کشته شد	محکمست همه بیشتر بردست او کشته شد
۲۷۴	انگشت بزرگترین اندک کرده بود	انگشت بزرگترین اندک کرده بود
۲۷۵	حدیثها همی پرسید از وی	حدیث همی پرسید از وی
۲۷۶	کنون بمجب بمانده ام	کنون تعجب بمانده ام
۲۷۷	از هر گفتنیست	از هر گفت است
۲۷۸	حرمست او بزرگست	حرمست او بزرگ
۲۷۹	یعقوب را از پسر خلیفه خطبه کردند	یعقوب را از پسر خلیفه خطبه کردند
۲۸۰	عبد الغفار بن حلیم را آنجا کو تو ال کرد	عبد الغفار بن حلیم را آنجا کو تو ال کرد
۲۸۱	آن فرزندی زنی است	آن فرزندی زناست
۲۸۲	صدق ابو یعقوب	صدق یعقوب
۱۷۷	گوش خویش و شکم خویش گرفته بودند	گوش شکم و نه برش خویش گرفته بودند

۸۲- در اهل - حرمست - (ص ۲۷۲ ج ۱۵)

۸۳- در اهل - بهر خلیفه - (ص ۲۷۳ ج ۲)

۸۴- استاد چهار در حاشیه مرقوم فرموده اند که: مراد - فرزندی زناست - (ص ۲۰۶ ج ۱)

بیعت کردن ترا و عطیت که تو داری	۲۵۸
تا خود چه پیدا آید	۲۵۹
محمد بن حمدان [بن] عبدالله	۲۵۹
... تا یاس ایشان برگرفته شد	۲۶۰
کوشش بنده سبب از بخشش است	۲۶۰
عبدالله المعتبر	۲۶۱
یروج و یغذو فی الجیوش امیرا	۲۶۲
پشیمان شد و پدر را فرمود تا بکشدند	۲۶۲
بعضی از سیر یعقوب و عمرو یاد کنیم	۲۶۳
تعبه اندر شهاب روز	۲۶۳
ن زنی زن و ن زنی غلام	۲۶۴
کسی ندانست که چه بود دست	۲۶۴
جرم من پیدا باید کرد که [باشد خادم	۲۶۴
چیز نرفت	
... ن بس باشد جرم او که من ... اندرین ن خود باشد	۲۶۴
خدایه انداند و	۲۶۴
سخن خویش بی حجاب با او گفتی	۲۶۵
چون بفرزت [گفت] آیم ده	۲۶۵
واگفت ^{۸۱}	۲۶۶

۸۰- در اصل «کسی نداند» (ص ۲۶۴، ج ۲).

۸۱- در اصل «واگفت» (ص ۲۶۶، ج ۲).

۲۵۱	پس گفت عمرو سوی پدر رویه	هزیمت کردن رافع بن هرثمه از پیش عمرویش
۲۵۱	شته‌خور را بمرورود فرستاد بطلب علی بن الحسین	شته‌خور را بمرورود فرستاد علی بن الحسین
۲۵۱	از عمرو ایشا فرزند همار خواست	بوداد از عمرو ایشا فرزند همار خواست
۲۵۲	بر باطلی اندرش که فوبت کند	بر باطلی اندر شد که فوبت کند
۲۵۳	ببروزه نمای	ببروزه نمای
۲۵۳	شدش خسف	شدش خسف
۲۵۳	پس عمرو علی بن الحسن را بگرگان فرستاد	پس عمرو علی بن الحسن را بگرگان فرستاد
۲۵۳	محمد بن شهنور	محمد بن شهنور
۲۵۴	از بخارا بیرون آمد و گفت باز گردید و حرب	از بخارا بیرون آمد و گفت باز گردید و حرب
	نایب	و حرب نایب
۲۵۴	چون خبر بهرو رسید آن اودا بزرگ آمد	چون خبر بهرو رسید اودا بزرگ آمد
۲۵۴	من علوی را از طبرستان برکنیم	من علوی را از طبرستان برکنیم
۲۵۵	محمدان حمدان	محمد بن حمدان
۲۵۵	آلمان مندی	آلمان مندی
۲۵۶	وزانجا ببستان آمدند	وزانجا ببستان آمدند
۲۵۶	بلال بن الازهر از فارس بکرمان آمد	بلال بن الازهر از فارس بکرمان آمد
		بنیست آمد و دیرگاه آنجا ماند و بلال
		بن الازهر بکرمان آمد
۲۵۷	سبکری سر باو یکی داشت	سبکری با او شریکی داشت
۲۵۸	نکردید حرب آن روز تا او نگرفت شد	نکردند حرب آنروز تا او نگرفت شد

کار محکم فرد گرفت^{۷۷}

مگر هری بر پوشک

همدی بن مجلس

اول روز دهم سنه اثنی و سبعین

و مائتی

چون صاعد بن مخلد خبر عمر دبشید

و خلف بن الیث از عمرو بازار رفته بود

خلف بن الیث را هر دم بجنبید

بنفیت عمر کرد ... نهزیت بر و افتاد

عمرو سپاه بیرون فرستاد سوی برجان

و عمرو بسیستان اندر آمد

بده بار هزار هزار دم^{۷۸}

و زانجا گردو، جمع کرد

کار محکم فرد گرفتند

مگر هری بر پوشک

همدی بن مجلس

اول روز دهم سنه اثنی و سبعین

و مائتی

چون صاعد بن مخلد خبر عمر دبشید

و خلف بن الیث از عمرو بازار رفته بود

خلف بن الیث را هر دم بجنبید

بنفیت عمر کرد هرزیت بر او افتاد

عمرو سپاه بیرون فرستاد سوی بارجان

و فالت محمد بن عمرو و عمرو بسیستان اندر آمد

بده بار هرگز هزار دم

مگر نختن علی بن الیث از قلعه یم و زانجا

گردوی جمع کرد

با احمد بن عبد العزیز برچی کرد

و فرمان داد تا نام او بر همان جایهائی

که بود بنوشته

بکرمان رفت که آنجا کار بسازد و او را بکر کند

با احمد بن عبد العزیز برچی کرد

و فرمان داد تا نام بر همان جایهها

که بود بنوشته

بکرگان رفت که آنجا کار بسازد و او را بکر کند^{۷۹}

۷۷- در اصل . فرد گرفتند (ص ۲۴۲ ج ۴) .

۷۸- در اصل . بده بار هرگز (ص ۲۴۶ ج ۲) .

۷۹- در اصل . بکرمان (ص ۲۵۰ ج ۲) .

۲۳۱	تا جهان همه بردست تو بیک دین که آن دین اسلامست باز گردد	تا همه جهان بردست تو بیک دین که آن دین اسلام است باز گردد
۲۳۲	از آنجا عزیمت شدند پشت بآب گرفتند	و ایشان به عزیمت شدند پشت بآب گرفتند
۲۳۲	جهد کردی تا مگر اهل تهلیل نباید	جهد کردی تا اهل تهلیل نباید
۲۳۲	خشنود گشتند بایعوب بنامه که ...	خشنود گشتند بایعوب بنامه که ..
۲۳۳	تا روز دوشنبه ده روز مانده از شوال ...	تا روز دوشنبه ده روز گذشته از شوال ...
۲۳۳	فرمان یافت و خبر وفات او ...	فرمان یافت وفات یافتن یعقوب لیث بجندی شاپور
۲۳۴	احمد بن [ابی] الاصم	احمد بن ابی الاصم
۲۳۵	ولایت حمین نخج بن طخ را داد	ولایت حمین عجم بن طخ را داد
۲۳۶	چون یعقوب اندر گذشت	چون اندر گذشت
۲۳۸	ابو طلحه منصور بن [سلم و] محمد بن زیدویه	ابو طلحه منصور بن سلم و محمد بن زیدویه
۲۴۰	سند تسع و تسعین و مایتی	سند تسع و تسعین و مایتی
۲۴۰	عقیق بن محمد را بر اهرم فرستاد	عقیق بن محمد را بر اهرم فرستاد
۲۴۰	کار فارس راست گشت و قرار گرفت	کار فارس راست شد و قرار گرفت
۲۴۱	نضر بن احمد ^{۲۶}	نضر بن احمد
۲۴۱	برفت خراسان و سرهنگان خراسان ...	برفت سوی خراسان و سرهنگان خراسان ...
۲۴۱	اسحق بن خریمه	اسحق بن خریمه
۲۴۱	همدی بن مجلس	همدی بن مجلس

فرمانان خشک گشت

فرمانان خشک شد

بحرب زنبیل بست شد

بحرب زنبیل به بست شد

خردالصیحه تم

خردالصیحه

ایزدتعالی مارا بویرائی اندر آورد

ایزدتعالی مارا اینجا بویرائی آید

پس آن دو بیت بر محمد بن طاهر

پس آن دو بیت پیش محمد بن طاهر

عرض کردند

عرض کردند

بیش بچندین سال آنجا فرمان یافت

بیش از عید این سال آنجا فرمان یافت

رو منادی کن تا بزرگان ... اینجا جمع باشند

رو منادی کن تا بزرگان ... اینجا جمع باشید

تیغ یمانی بی دست زبان و دستای صحری

تیغ یمانی میان دستای مصری اندران

اندران پیچیده بیاورد

پیچیده بیاورد

کنیت موفق ابو احمد بود

کنیت موفق ابو احمد بود

یعقوب بر اهرم فرود آمد

یعقوب بر اهرم فرود آمد

ایشانرا بار داد

ایشانرا باز داد

یعقوب بر اهرم بود

یعقوب بر اهرم بود

محمد بن واصل بنساشد

محمد بن واصل بنساشد

وز آنجا بسراف شد

وز آنجا بسراف شد

تا بامداد بلب سراف بودند

تا بامداد بلب سراف بودند

عزیز او را برستری پیش یعقوب آورد

عزیز او را برستری بنامش یعقوب آورد

اندریش بر سراج همی آورد

اندر پیش بر سیاخ همی آورد

برادر او بسختی گرفت

برادر او بسختی گرفت

بجندی ساور فرود آمد اندر سینه اربع و

بجندی ساور فرود آمد از سینه اربع

سبعین و مائقی

دستین و مائقی

چون یعقوب زنبیل و عمار خارجی را بکشت	۲۱۰
بنده و چاکر و مولای دسگ تنه و غلام	۲۱۰
ازلی غلی و در لوح که ملکی بدید	۲۱۰
بکام آمد زنبیل و لقی خورد ببنک	۲۱۰
لن الملک بخواندی تو ایراسیقین	۲۱۱
باقیل الفیه که زاد و دران لشکر کام	۲۱۱
تیغ تو کرد میانجی	۲۱۱
کادی خلاف آورد تا لاجرم	۲۱۲
باز فاشد که بدید این حرم	۲۱۲
محمد بن مخلد	۲۱۲
کو هدام من که یقیناً کشت	۲۱۳
طوق بن المغلس	۲۱۳
طوق بن المغلس را ...	۲۱۴
پسر زنبیل کبر بود	۲۱۵
رفتن یعقوب برخد بحرب زنبیل	۲۱۵
چون بحاساب برسیه	۲۱۵
پنج روز باقی از محرم سنه تسع و خمین و ماییتی	۲۱۵
اندر رجب سنه تسع و خمین و ماییتی	۲۱۵
آنجا فرود آورد	۲۱۵
مردمان همراه شیعت یعقوب گشته بودند	۲۱۶
بر خاسته بود از کوره کدوخ	۲۱۷
اگر بدین عمل که دادم بسر نشود ...	۲۱۸
چون یعقوب رقبیل و عمار خارجی را بکشت	
بنده و چاکر و مولای دسگ تنه و غلام	
ازلی غلی و در لوح که ملکی بدید	
بکام آمد رقبیل و لقی خورد ببنک	
لن الملک بخواندی تو ایراسیقین	
باقیل الفیه که زاد و دران لشکر کام	
تیغ تو کرد میانجی	
کادی خلاف آورد تا لاجرم	
باز فاشد که بدید این حرم	
محمد بن مخلد	
کو هدام من که یقیناً کشت	
طوق بن المغلس	
طوق بن المغلس را ...	
پسر رقبیل کبر بود	
رفتن یعقوب برخد بحرب رقبیل	
چون بحاساب برسیه	
پنج روز باقی از محرم سنه تسع و خمین و ماییتی	
اندر رجب سنه تسع و خمین و ماییتی	
آنجا فرود آورد	
مردمان همراه شیعت یعقوب گشته بودند	
بر خاسته بود از کوره کدوخ	
اگر بدین عمل که دادم بسر نشود	

درهم بن الفخر را بیعت کردند	۱۹۹
یعقوب لیث و حامد سرماک سپاه سالار	۱۹۹
دی گشتند	
بن حاتم بن مامان	۲۰۰
بن نیرد سنج	۲۰۱
بن نوح جان	۲۰۲
حامد بن عمر سر بانک	۲۰۲
نخستین کسی که پیش او آمد سر بانک بود	۲۰۲
سوی غارچی کس فرستاد	۲۰۲
غزالیان	۲۰۳
بکر خجست و نزدیک رتایل شد	۲۰۵
یعقوب ثقل و بنه او برگرفت	۲۰۵
اسبان پالانی و ترکی	۲۰۵
برادر رتایل بر بنار یعقوب آمد	۲۰۶
شاهین بن روشن	۲۰۶
آب بول بخد و اسنان او را اندر یافتند	۲۰۶
پس هفده روز که او را بسپستان آورد	۲۰۶
چون حدیث صالح بن حجر تمام گشت	۲۰۷
اینجا باز گشت	
رفتن یعقوب بهرات و گرفتن هری	۲۰۷
رفتن یعقوب بحرب صالح بن حجر	۲۰۸
قد آمن الناس بخواه و غیره	۲۰۹

در هم بن نصر را از جلد سجزیان بفرستاد	در هم بن نصر را از جلد سجزیان بفرستاد	۱۹۴
بزمین داور حرب کردند	بزمین داور حرب کردند	۱۹۴
سرناوک	سرناوک	۱۹۴
... نزدیک صالح فرستاد که پرسید:	... نزدیک صالح فرستاد که پرسید	۱۹۵
سلام کردند و پرسیدند	سلام کردند و پرسیدند	۱۹۵
باسپاه و تنغ خویش	باسپاه و تنغ خویش	۱۹۵
سر لشکر بیارکین بیسردن آمد و بارکین	سر لشکر بیارکین بیرون آمد و پاگین شک	۱۹۵
خشک بود	بود	
حامد سرناوک و عیاران فرود آمدند	حامد سرناوک و عیاران فرود آمد	۱۹۶
حک س مالک	حک بن مالک	۱۹۶
برادر مرا خوارج کشته اند عسار را	برادر مرا خوارج کشته اند عسار را	۱۹۷
سر بانگ را بدر میا و عقیل اشعث را	سر بانگ را بدر میا و عقیل اشعث را	۱۹۷
بدر کرکوی	بدر کرکوی	
بسیار مردم از هر دو گروه کشته شدند	بسیار مردم از هر دو گروه کشته شدند	۱۹۷
حمدان یکی	حمدان یکی	۱۹۷
... حامد سرناوک بدر و از نگران بیرون شدند	... حامد سرناوک بدر و از نگران بیرون شدند	۱۹۸
صالح با خاصکان خویش	صالح با خواصکان خویش	۱۹۸
پس یعقوب لیث و سرناوک و عیاران	پس یعقوب لیث و سرناوک و عیاران	۱۹۸
سیستان گفتند	سیستان گفتند	
یعقوب لیث و سرناوک بتافتن از پس	یعقوب لیث و سرناوک بتافتن از پس	۱۹۹
او بشدند	او بشدند	
مکور او اکنون بکمرتی است	مکور او اکنون بکمرتی است	۱۹۹

محمد بن سیف طاهرا بی را میر شتر ط کرد و	۱۸۵
استحق ابراهیم حصین را عزل کرد پس محمد	
بن سیف طاهرا بی طلب یاران	
خشک شدن میر مند	۱۸۶
خشکی شدن میر مند	
سیاره را خلاص کرد	۱۸۸
سیار در ا خلاص کرد	
بدار الاماره که اکنون اوگ لوبند بنشاند	۱۹۱
بدار الاماره که اکنون ارگ گویند بنشاند	
پسر خویش را طاهر بن عبدالله بن طاهر	۱۹۱
پسر خویش را طاهر بن عبدالله بن طاهر	
سر را خلیفت کرد بر خراسان	
از ناحیت لولان بر احمد مردی بیرون آمد	۱۹۱
از ناحیت بولان بر احمد مردی بیرون آمد	
عشان بن النصر	۱۹۱
عسان بن النصر	
عسان بنزیمت شد	۱۹۱
عسان بنزیمت شد	
آن سر برگرفتند	۱۹۱
از سر دار برگرفتند	
بشر شمر فرو گرفت	۱۹۲
بشیر شمر فرو گرفت	
صالح بن النصر برادر عشان بن نصر	۱۹۲
باز صالح بن النصر برادر عسان بن نصر	
فرمان داد یا در خطبها یاد کردند	۱۹۲
فرمان داد تا در خطبها یاد کردند	
ابی عبدالله المعتز را ^{۷۵}	۱۹۳
ابی عبدالله المعتز را	
پسران حیان خرم آتجا بر فاسته بودند	۱۹۳
پسران حیان حرم آتجا بر خواسته بودند	
دسپران حیان حرم را بگذاشتند	۱۹۳
پسران حیان حرم را بگذاشتند	
پسران حیان را چون بازگشتند	۱۹۳
پسران حیان را چون بازگشتند	
صالح بن نصر کثیر بن رقاد را ...	۱۹۳
صالح بن کثیر بن رقاد را ...	

۱۷۵	شراو از مسلمانان دفع کنی	شراو از سر مسلمانان دفع کنی
۱۷۵	دو دست و دو پای او بردن کرد	دو دست و دو پای او نابود کرد
۱۷۶	مستقلات و ضیاع خرید بهر جای	مستقلات و ضیاع خرید بهر جای
۱۷۶	سنة اربع و مائتی آمدن عمرو بن العیثم	سنة اربع و مائتی اندر آمد آمدن عمرو
	بسیستان اندر آمد متشکر	بن هیثم بسیستان متشکر
۱۷۷	بحرب نصر بن سبث ...	بحرب نصر بن الشیث
۱۷۹	محمد بن اسماعیل الذهلی را اینجا	محمد بن اسماعیل الدلی را اینجا
	فرستاد	فرستاد
۱۸۰	سنة ثلث عشر و مائتی سبیش	سنة ثلث عشر و مائتی بهیش فرمان
	فرمان یافت	یافت
۱۸۰	آنرا کویل میر گوید	آنرا کویل نر گویند
۱۸۱	عزیز بن نوح را بالشکر انبوه از غرما	عزیز بن نوح را بالشکر انبوه از غرما
	بسیستان فرستاد	بسیستان فرستاد
۱۸۱	بحر دادکن با ایشان رسید	بحر دادکن با ایشان رسید
۱۸۲	با عوف بایاران گردوی سوی کرکان	با عوف بایاران گردوی سوی کرکوی
	رفته بود	رفته بود
۱۸۳	بجوی نذندون بنزدیکان طرسوس	بجوی بزندون بنزدیک آن طرسوس
۱۸۴	معتصم بامامون بزندود بود	معتصم بامامون بزندون بود
۱۸۴	حسن بن عمر را و شارک بن النضر	حسن بن عمرو را و شارک بن النضر

۷۳ - در ماضیه دربارهٔ « بزندون » توضیحات داده شده است . در متن تراشیده اند .

۷۴ - اینجا را تراشیده اند

لا یحکمتنا الی نفسنا	۱۶۷
لا یحکمتنا الی نفسنا	۱۶۷
... اماماً و حکماً	۱۶۸
... اماماً و حکماً	۱۶۸
... بفکا و شیکا ...	۱۶۹
... بفکا و شیکا ...	۱۶۹
و من یکین	۱۶۹
و من یکین	۱۶۹
او پادشاهی بسه بر کرد	۱۷۰
او پادشاهی بسه بر کرد	۱۷۰
مارا چه یارگ بودی	۱۷۰
مارا چه یارگ بودی	۱۷۰
نام دی اسحق بن سمن	۱۷۰
نام دی اسحق بن سمن	۱۷۰
... موالی الرشید را	۱۷۰
... موالی الرشید را	۱۷۰
بنفس خویش ایدر آمدند	۱۷۰
بنفس خویش ایدر آمدند	۱۷۰
محمد بن الحسین بنزیت بجوی شعبه رفت	۱۷۱/۱۲
محمد بن الحسین بنزیت بجوی شعبه رفت	۱۷۱/۱۲
خالد بن مضار الی	۱۷۱
خالد بن مضار الی	۱۷۱
اندر شوال سنه خمس و تسعین و مایه	۱۷۱
اندر شوال سنه خمس و تسعین و مایه	۱۷۱
حرب کردند	حرب کردند
حرب کردند	حرب کردند
افتح و الجود طمانا	۱۷۱
افتح و الجود طمانا	۱۷۱
سنه سبع و تسعین و مانه اندر آمد بسیستان	۱۷۱
سنه سبع و تسعین و مانه اندر آمد بسیستان	۱۷۱
آمدن محمد بن الاشعث بسیستان	آمدن محمد بن الاشعث بسیستان
آمدن محمد بن الاشعث بسیستان	آمدن محمد بن الاشعث بسیستان
الحسین بن مصعب بن رزق	۱۷۲
الحسین بن مصعب بن رزق	۱۷۲
میان طاهر و محمد بن یار هر با بر	۱۷۲
میان طاهر و محمد بن یار هر با بر	۱۷۲
بسیستان حمد و بن الاشعث ...	۱۷۳
بسیستان حمد و بن الاشعث ...	۱۷۳
بعضی ثقل و بنه او بگرفت	۱۷۴
بعضی ثقل و بنه او بگرفت	۱۷۴

۱۶۵	ذَکَ موعده هذه الامة عند اجتماعها على الصلوة	ذَکَ موعده هم
	حيث يقول بل الساعة موعدهم	
۱۶۵	بالله ان يُعَذِّبَها في الجبل	بالله ان تُعَذِّبَها في الجبل
۱۶۶	يُخَلِّفُ	تُخَلِّفُ
۱۶۶	بصرني من هُءاه	بصرني من هُءاه
۱۱۶	لا ابتداءات امة منهم سبى عليهم	لا ابتداءات امة منهم سبى عليهم
۱۶۶	ما لم يكده الله للعبادة	ما لم يكده الله للعبادة
۱۶۶	والنعمه فيها عرضت دركنا في العاجل	والنعمه لكان فيها عرضت دركنا في العاجل
۱۶۶	اعوذ بكلام الله	اعوذ بكلام الله
۱۶۲	وليصرف الي غير اهلها	وتصرف الي غير اهلها
۱۶۲	فهل للمخلوق امان الا من امن	فهل للمخلوق امان الا من امن
۱۶۲	وما انت صاير اليه	وما انت صابر اليه
۱۶۲	كيف او بقتهم وخذلتهم	كيف او بقتهم وخذلتهم
۱۶۱	فلن تقن عنهم	فلن تقن عنهم
۱۶۲	اعذروا له عنهم	اعذروا لها عنهم
۱۱۲	حتى يفتني نفسنا ما مو في	حتى يفتني نفسنا ما مو في
۱۰۲	مبخر موعدي	مبخر موعدي
۱۶۲	فنسال الله الاسفاح ...	فنسال الله الاسفاح ...
۱۶۲	من لبسوا دينهم	من لبسوا دينهم
۱۶۲	فليس الله عليهم	فليس الله عليهم

سیستان	حضین بن محمد القوسی را	۱۶۰
داد	داد	
مال او همه برگزیده دبستانید	مال او همه برگزیده دبستان ^{۷۷}	۱۶۱
محمد بن الحصین بن محمد القوسی بجای	محمد بن الحصین بن محمد القوسی بجای	۱۶۱
پدر خویش نشست بود	پدر خویش نشست بود	
اورا اندر شهر بگمزه داشت	اورا اندر شهر بگمزه داشت ^{۷۸}	۱۶۱
محمد بن الحصین با او حرب کرد	محمد بن الحصین با او حرب کرد	۱۶۱
صالح بن الکناک سپهسالار حکم بود	صالح بن الکناک سپاه سالار حکم بود ^{۷۹}	۱۶۱
بسرای حصین بن بشر بن فرقه فرود آمد	بسرای حصین بن بشر بن فرقه فرود آمد	۱۶۲
من عصاه عصاه	من عصاه عصی ^{۸۰} الله	۱۶۲
رضی ربه	رضا ربه ^{۸۱}	۱۶۳
حسن المشویه و لرغبت	حسن المشویه و لرغبت	۱۶۳
مایه کجب من الاحسان	مایه کجب من الاحسان	۱۶۳
جواب کردن حمزه بن عبدالله	جواب کردن حمزه ^{۸۲} عبدالله الخارجمی	۱۶۴
فجعل منهم انبیاء و رسل	فجعل منهم انبیاء و رسل	۱۶۴
تصدیق رسلنا	تصدیق رسلها	۱۶۵

۷۷- در اصل « دبستانید » (ص ۱۶۱ ج ۱).

۷۸- در اصل « بگمزه داشت » (ص ۱۶۱ ج ۲).

۷۹- بگفته است « تا دیوار در اصل » الکناک « هم خوانده میشود (ص ۱۶۱ ج ۶).

۸۰- در اصل « عصاه است » (ص ۱۶۲ ج ۳).

۸۱- در اصل « رضی است » (ص ۱۶۳ ج ۱).

از بست بکرب حصین آمد	۱۵۳	از بست بکرب حصین آمد	۱۵۳
بیرون شد بکرب حصین	۱۵۳	بیرون شد بکرب حصین	۱۵۳
حصین خارجی کشته شد	۱۵۳	حصین خارجی کشته شد	۱۵۳
علی بن عیسی علی بن الحصین قطبه را	۱۵۵	علی بن عیسی علی بن الحصین قطبه را	۱۵۵
بسرده روز	۱۵۵	بسرده روز	۱۵۵
دیرگاه نبود و بست شد	۱۵۵	دیرگاه نبود و بست شد	۱۵۵
آمدن امیر حمزه بن عبدالله	۱۵۶	آمدن امیر حمزه بن عبدالله	۱۵۶
آن عالم خواست	۱۵۶	آن عالم خواست	۱۵۶
یاران حصین و مردم بسیار جمع شده	۱۵۶	یاران حصین و مردم بسیار جمع شده	۱۵۶
و آشکارا شد	۱۵۶	و آشکارا شد	۱۵۶
سیف بن عثمان طارابی و الحصین بن محمد	۱۵۶	سیف بن عثمان طارابی و الحصین بن محمد	۱۵۶
نظم ... نظم	۱۵۷	(شعر) ... (شعر)	۱۵۷
فی قبه	۱۵۷	فی قبه	۱۵۷
بانگ نماز بسیار شنید	۱۵۷	بانگ نماز بسیار شنید	۱۵۷
بکلا خا و فرود آمد	۱۵۷	بکلا خا و فرود آمد	۱۵۷
بهای اندر نهان شده	۱۵۷	بهای اندر نهان شده	۱۵۷
دغل و حمل نرسید	۱۵۸	دغل و حمل نرسید	۱۵۸
حصین بن محمد القوسی	۱۵۸	حصین بن محمد القوسی	۱۵۸
آمدن سیف بن عثمان الطارابی و حصین بن	۱۵۸	آمدن سیف بن عثمان الطارابی و حصین بن	۱۵۸
محمد القوسی بیستان		محمد القوسی بیستان	

۱۴۷	داد بالشی از پیش خویش سپرد و اودا	—
	جراحات بسیار کردند	
۱۴۲	این نامه صنعت تست	این نامه صنعت تست
۱۴۲	نامه به راه سوی تیمم بن عمر رسید	چون نامه به راه سوی تیمم بن عمر رسید
۱۴۸	جراح بن زیاد بن همام	جراح بن زیاد بن همام
۱۴۸	یکچند بفرستاد و متواری بود	یکچند بفرستاد و متواری بود
۱۴۸	اودا بخراسان فرستادند	اودا بخراسان فرستادند
۱۴۹	... بن عبدالمطلب و مهدی ...	... بن عبدالمطلب بود و مهدی ...
۱۴۹	عمل میستان تفویض کن به عبیدالله ^{۶۲}	عمل میستان تفویض کن به عبیدالله
۱۵۰	آزما سریر گویند از ماسندان	آزما سریر گویند از ماسندان
۱۵۰	نام وی موسی بن محمد بن عبیدالله بن محمد بن	نام وی موسی بن محمد بن علی بن عبیدالله بن
	عبیدالله بن عباس بن عبدالمطلب بود	عباس بن عبدالمطلب بود
۱۵۰	بفرستاد و میست ^{۶۳} [و] ولی عهد کرد و موسی	بفرستاد و بیعت شد و یعهد و موسی
۱۵۱	باز نخیل حرب کرد	باز نخیل حرب کرد
۱۵۱	اسد بن جلد را امیر شرط کرد	اسد بن جلد را امیر شرط کرد
۱۵۱	پس میستان بشورید ^{۶۴} بر کثیر بن سالم	پس میستان بشورید و کثیر بن سالم
۱۵۲	عبیدالله حمید بازگشت	عبیدالله حمید بازگشت
۱۵۳	حضین خارجی	حصین بن خارجی

۶۲ - در اصل « عباده » (ص ۱۴۹ ج ۳).

۶۳ - در اصل « شه » (ص ۱۵۰ ج ۳).

۶۴ - در اصل « و » (ص ۱۵۱ ج ۳).

۱۴۳	... که آنجا چه رفت معن بن زایدۃ الشیبانی	... که آنجا چه رفت آمدن معن بن زایدۃ الشیبانی
	بسیستان فرستاد	بسیستان
۱۴۳	زنبیل اودا هدیا فرستاد	رتبیل اودا هدیا فرستاد
۱۴۴	خبر آمدن زنبیل برسد	خبر آمدن رتبیل برسد
۱۴۴	وزان [عال] پرسید ، انکار [کرد] .	وزان حال پرسید انکار کرد سرش را فرود
	سرش [را] فرمود تا برهنه کردند	تا برهنه کردند
۱۴۴	که ۴ او در آن [کار یار] بودند	که او در آن کار یار بودند
۱۴۴	تا خویشین [را] با خریدند	تا خویشین را باز خریدند
۱۴۵	چهل مرد [را] گرفت از [آن] خوارج	چهل مرد را گرفت از آن خوارج
۱۴۵	تا مرا ^{۵۹} آنجا سرای بنا کنند	بجته او سرای بنا کنند
۱۴۵	در کار کردن شتاب کیند	در کار کردن شتاب کنند
۱۴۵	جای دیگر نیز چنین چنین بکنند	جای دیگر نیز چنین چنین بکنند
۱۴۵	بنده بجهت او مشغول بود	بنده بجهت او مشغول بود
۱۴۵/۱۴۶	ایضا... ایضا... ایضا... ایضا	شعر... شعر... بیت... نظم... نظم
۱۴۶	تا بتهدیر کردن مال	تا بتهدیر کردن مال
۱۴۶	تا معن بهست شد و بدان کوفک شد	تا معن بهست شد که او را همی بنا کردند
	که او را همی بنا کردند	

۵۹- در اصل روی و تا مرا « خلا زده اند و بالای آن با همان مرکب و خط با نسبت قدیم بهجته او »

افضا کرده اند (ص ۱۴۵، ج ۲) .

۶۰- کمی تراشیده اند .

۶۱- در اصل = بتهدیر = (ص ۱۴۶، ج ۳) .

۱۳۸	یا کراه که بر ستم با گروهی برفت	تا کراه که بر ستم با گروهی میرفت
۱۳۸	چون بدر بر سید سپاه	چون بمیدان بر سید سپاه
	به اشتند	به اشتند
۱۳۸	مضور اورا چیزها و سخنها سخت می گفت	منصور اورا سخنهای سخت می گفت
۱۳۸	غلامان را یارگی نبود	غلامان را یاراک نبود
۱۴۰	ز نبیل بگریخت	رتیل بگریخت
۱۴۰	فضیل بن الرقاد	حصین بن الرقاد
۱۴۱	آدمن ز میر بن محمد لازدی	آدمن محمد بن ز میر لازدی
۱۴۱	قصه کرد که تا فرمان گردد ^{۵۶}	قصه کرد که تا فرمان روا گردد
۱۴۱	اورا نکشت و بند کرد	اورا بکشت و بند کرد
۱۴۲	بد حول بدرگاه ای ^{۵۸}	فی النور بدرگاه آبی
۱۴۲	عبید الله بن العلاء بر نماز طیفقت کرد	عبید الله بن العلاء بر نماز طیفقت کرد
۱۴۲	لغریان	لغریان
۱۴۳	آدمن عبید الله بن العلاء بیستان	آدمن عبید الله بن العلاء بیستان
۱۴۳	عبید الله بن العلاء بخلیفتی او آمد	عبید الله بن العلاء بخلیفتی او آمد

۵۶- بقول استاد چهار در سنه ضعیف « تا فرمان » بوده و بمناسبت « تا » - فقط « روا » بعد از فرمان

روی خط بعد از الحاق شده است . بقیه « استاد » تا فرمان گردد « درست باید باشد

و الحاق « روا » بجمود است (ص ۱۴۱، ج ۲).

۵۷- در اصل « بکشت » (ص ۱۴۱، ج ۴).

۵۸- در اصل « بد حول » را با ترکیبی دیگر خط زده در روی آن « فی النور نوشته اند (ص ۱۴۲، ج ۱).

۱۳۴	در اخلوع نام کردند ^{۵۳}	اورا بخلوع نام کردند
۱۳۴	تقطیع بن شیب . الطائی	تقطیع بن شیب الطائی
۱۳۵	بر خاسته، بوسلم عبد الرحمن بن صاب	بر خواستن بوسلم بن عبد الرحمن
	الدعوة	واجب الدعوة
۱۳۵	بر العباس [ر] او برادران اورا	بر العباس او و برادران اورا
۱۳۶	دیعت بوسلم کرد و سپاه وی	دیعت بوسلم با وی و سپاه وی
۱۳۶	عمر بن العباس	عمر بن العباس
۱۳۶	عمر برادر خویش را	عمر برادر خویش را
۱۳۶	بر مقدم خویش کرد ^{۵۴}	بر مقدم خویش روانه کرد
۱۳۶	از برادر عمر اندر خواست	از برادر عمر اندر خواست
۱۳۶	منادی کرد که باید که با برادر	منادی کرد که باید با برادر
۱۳۶	جاه عمر نزدیک بوسلم	جاه عمر نزدیک بوسلم
۱۳۶/۱۳۷	مطربن میسره از بست بیامده بود که	مطربن میسره از بست نیامده بود که
	بسیستان آید	بسیستان آمد
۱۳۷	بر اثر عمر بن العباس	بر اثر عمر بن العباس
۱۳۷	بسیستان فرستاد بر آن چند	بسیستان فرستاد آه مطربن میسره بسیستان
۱۳۷	اگر عمر بن العباس زنده است	اگر عمر بن العباس زنده است
۱۳۷	نام وی عبد الله بن محمد بن علی	نام وی منصور بن محمد بن علی

۵۳ - اصل: «خلوع» (مس ۱۳۴ ج ۱).

۵۴ - در اصل پیش از لفظ «کرد» لفظ «روانه» زیاد کرده اند (مس ۱۳۶ ج ۴).

۵۵ - اینجا را تراشیده اند.

۱۲۵	خالد بن حماد الغطفانی رابستان	خالد آه - حیلہ بیستان حد بن ۱۰
	فرستاد	الغطفانی رابستان فرستاد
۱۲۶	بلال بن ابی کثرفا سوی زبیل فرستاد	بلال بن ابی کثرفا سوی زبیل فرستاد
۱۲۷	امیر شرط کرد ^{۴۹}	امیر شرط کردند
۱۲۸	بیاعدند و بشر را بکشتند	بیاعدند و بزید بشر را بکشتند ^{۵۰}
۱۲۹	بسیار مستعلات آزا بخزید	بسیار مستعلات آزا بخزید
۱۳۰	بزمین قنسرین ^{۵۱}	بزمین قنسرین
۱۳۱	حرب بن قطر خواست	حرب بن قطر خواست
۱۳۲	نشتن یزید ولید عبدالملک بکلیفتی	نشتن یزید ولید بن یزید عبدالملک بکلیفتی
۱۳۳	روز پنجشنبه در جادی الاخر در سنه ست	روز پنجشنبه در جادی الاخر در سنه ست و
۱۳۴	و عشرین و مائ ^{۵۲}	عشرین مایه من البجره
۱۳۵	پس عهد الله بن عمر را	پس عبدالملک بن عمر را
۱۳۶	اول تعصب میان فریقین باز بیستان	باز بیستان فتنه افتاد و تعصب
۱۳۷	فتنه افتاد	میان فریقین
۱۳۸	بکتری بن سهل	بکتری بن هلب

۴۸ - آمدن حیلہ بیستان " راکر " مرکب قرمز نوشته شده بود است و بار زائد شمرده و لازم

دیج آن صرف نظر کردند (ص ۱۲۵ ج ۴).

۴۹ - اصل : " کردند " (ص ۱۲۶ ج ۴).

۵۰ - " یزید " زیر " بشر " نوشته شده است.

۵۱ - اصل : " قنسرین " (ص ۱۲۸ ج ۱).

۵۲ - اصل : " عبدالملک " (ص ۱۳۰ ج ۱).

ناجیه الراحی	۱۱۶
برزینهار زنبیل	۱۱۷
فلائی را از یاران وی	۱۱۷
نشستن ولید بن عبد الملک هم در آن روز	۱۱۹
که عبد الملک فرمان یافت	
که یا ولید آنک میت	۱۱۹
اندر جیب ست و ثمانین	۱۱۹
اشعث را والی سیستان	۱۲۰
زنبیل با اشعث ^{سلطان} قزوینها	۱۲۰
بپاشد و کشت کند	۱۲۰
ادرا از هول آمد	۱۲۰
فرستادن برادر مد رک ملب را بیستان	۱۲۱
عبد الرحمن ^{۴۶} عبد الله بن زیاد	۱۲۳
عمر بن ابی عاصم	۱۲۴
عمر بن	۱۲۴
عمر بن هبیره بر نماز	۱۲۵
تا دیر بر نیامده	۱۲۵
بیست و هفت ساز بود	۱۲۵

۴۵- اصل: « از موی » (ص ۱۲۰، ج ۵).

۴۶- « و » را ترشیده اند

۴۷- در اصل « ابی عاصم » (ص ۱۲۴، ج ۱).

زنبیل هزیمت شد	۱۰۶	رتبیل هزیمت شد	
پرستش یزدان چشم دیدی را کند	۱۰۶	پرستش یزدان چشم بدی را کند	
کنیت او ابا زمان بود	۱۰۷	کنیت او ابا زمان بود	
و عهد الملک نیز قصد او کرد و راه	۱۰۷	—	
عراق برگرفت			
با زنبیل حرب کرد	۱۰۸	با رتبیل حرب کرد	
چون احداث امیر المؤمنین عثمان	۱۰۹	چون احداث عثمان	
قتل امیر المؤمنین علی بن ابی طالب	۱۰۹	قتل امیر المؤمنین علی بن ابیطالب	
		علیه السلام	
حسین ثنی و همه اولاد	۱۰۹	حسن علی علیه السلام و همه اولاد	
مردمان سیستان چه خاص و چه عام	۱۱۰	مردمان سیستان چه خاص و عام	
حرمش بن بسطام	۱۱۰	حرمیس بن بسطام	
خراج بی پسر خویش	۱۱۱	خراج به پسر خویش	
زنبیل سپاه آورد اندر پیش	۱۱۱	رتبیل سپاه آورد اندر پیش	
حرب زنبیل شد	۱۱۲	حرب رتبیل شد	
سرمای آن صنادید که از آن گروه کشته	۱۱۳	سرمای آن صنادید که از آن گروه کشته	
شده بودند		بودند	
عبد الرحمن بحرب زنبیل رفت	۱۱۳	عبد الرحمن بحرب رتبیل رفت	
گاه گاه بزنبیل جنگ کردی	۱۱۴	گاه گاه برتبیل جنگ کردی	
ابی بن سفین	۱۱۵	ابی بن سفیان	
حجاج اندر وقت سوی عبد الملک مروان	۱۱۵	—	
رسول فرستاد و آگاه کرد			

بدیل	بدل	۱۰۰
مسلم بن زیاد	سلم بن زیاد	۱۰۱
مسلم طلحه	سلم طلحه	۱۰۱
و مسلم عهد یزید حوله از پس وی بفرستاد	سلم عهد بدخوده از پس وی بفرستاد	۱۰۱
عمر صاحب حبش بود	عمر صاحب الحبش بود	۱۰۱
پیش او بفرستاد نظم	پیش او بفرستاد (شعر)	۱۰۲
و وردت بجرک	و وُرُدتُ بجرک	۱۰۲
یکپاره سنگ اختیار نکنم با بیست هزار دم	یکپاره سنگ اختیار نکنم آ بیست هزار دم	۱۰۲
آن سخن که کسی گوید که هزار ترا بقا باد	آن سخن که کسی گوید هزار سال ترا بقا باد	۱۰۳
تل ^{۴۱} مهاجر	تہل مهاجر	۱۰۳
هر کسی بنا حیتی از سیستان بنشستند	هر کسی بنا حیت از سیستان بنشستند	۱۰۴
نشستن معویه بخلیف	نشستن معویه بخلیفی	۱۰۴
و بال آنچه خواهد ماند کردن کنم	و بال آنچه خواهد ماند [با] گردن کنم	۱۰۴
بمخروزد ماند از ربیع الاخر	بمخ روز ماند از ربیع الاول	۱۰۴
عبد الله بن الزبیر بن العوام	عبد الله بن الزبیران ^{۴۲} العوام	۱۰۵
خبر بست ^{۴۳} و کابل کردند	خبر بست ^{۴۳} و کابل کردند	۱۰۵
رتبیل لشکری از ترکان فراهم کرد	رتبیل لشکری از ترکان فراهم کرد	۱۰۵

۴۱ - از اول - تبیل - بود - اخبار ترا شنیده اند و تبدیلی کردند - . تل - .

۴۲ - بقیده بهار صحیح : زبیر بن العوام - (س ۱۰۵ ج ۲) .

۴۳ - در اصل - نسبت - (س ۱۰۵ ج ۵) .

۴۴ - اول نسبت - نوشته بودند - بعد از ترا شنیدن تبدیل شده - نسبت - .

۹۰	علی بن ابی طالب را بیعت کردند	۹۰	علی بن ابی طالب علیه السلام را بیعت کردند
۹۱	زنبیل	۹۱	زنبیل
۹۲	عبید الله بن ابی بکره	۹۲	عبید الله بن ابی بکره
۹۲	آدم بن عبید الله ابی بکره	۹۲	آدم بن عبید الله بن ابی بکره
۹۴	باز زنبیل حرب کرد	۹۴	با زنبیل حرب کرد
۹۴	خلیفه خویش ^{۳۹}	۹۴	خلیفه خویش
۹۶	جواب کرد ایش ترا هم پارسى کرد	۹۶	جواب کرد ایش ترا هم پارسى کرد
۹۸	نزدیک حسین علی رضوان الله علیه برسد	۹۸	نزدیک حسین بن علی علیه السلام برسد
۹۸	مسلم عقیل بو طالب را فرستاد	۹۸	مسلم بن عقیل بو طالب را فرستاد
۹۸	عمر سعد هماغنا نگاه می کرد	۹۸	عمر سعد ملعون هماغنا نگاه میکرد
۹۸	نزدیک یزید فرستاد	۹۸	نزدیک یزید ملعون فرستاد
۹۸	بر خواست و راه کوه برگرفت	۹۸	بر خواست و راه کوفه برگرفت
۹۸	رسول صلی الله علیه	۹۸	رسول صلی الله علیه و آله
۹۸	باحین آنجا کشته شدند	۹۸	با حسین علیه السلام آنجا کشته شدند
۹۹	بمقتضای آن اندر کرد	۹۹	بمقتضای آن اندر کرد
۹۹	با سر بزرگوار	۹۹	با سر بزرگوار
۱۰۰	نه نیکو طریقى برگرفت یزید	۱۰۰	نه نیکو طریقى برگرفت یزید ملعون
۱۰۰	آدم یزید زیاد و بو عبید - بسیستان یزید	۱۰۰	آدم یزید زیاد و بو عبید و بو عبید - یزید
	بامیری و بو عبید - بسپهسالاری		بامیری و بو عبید - بسپهسالاری

۳۹ - در اصل : « میش » - (ص ۹۴ ج ۶).

۴۰ - در نسخ خطی : « برخواست » - (ص ۹۸ ج ۳).

۸۴	ابوطالب را بود رضی الله عنه	۸۴	ابیطالب را بود
۸۴	ابی طالب کرم الله وجهه	۸۴	ابطالب علیه الصلوه و السلام
۸۴	پس چون خبر عثمان	۸۴	چون خبر عثمان
۸۴	علی بدان مشغول بود	۸۴	علی علیه السلام بدان مشغول بود
۸۴	عبد الرحمن چنان دید	۸۴	عبد الرحمن چنین دید
۸۴	علی از آن حرب فارغ شد	۸۴	علی علیه السلام از آن حرب فارغ شد
۸۵	راسود جز را بنیاد کشت	۸۵	راسود و چرخ را بنیاد کشت
۸۸	چون امیر المؤمنین علی بشنید	۸۸	چون امیر المؤمنین علی علیه السلام بشنید
۸۵	عبد الرحمن سمره خطبه کرد	۸۵	عبد الرحمن سمره خطبه کرد
۸۵	سوی علی شد	۸۵	سوی علی علیه السلام شد
۸۵	باز آنجا عبد الرحمن سمره	۸۵	باز آنجا عبد الرحمن بن سمره
۸۵	یکسوار بود	۸۵	یکسواره بود
۸۶	شما هر کس ازین چو بهای خیمه	۸۶	شما هر یک ازین چو بهای خیمه
۸۷	مطلب نیزه کرد	۸۷	مطلب نیزه کرد
۸۷	دعوی کردند که ما بودیم	۸۷	دعوی کردند که بودیم
۸۹	این خطبه و نماز با بحق باشد	۸۹	این خطبه و نماز با بحق باشد
۸۹	عبد الرحمن بن حردی الطای	۸۹	عبد الرحمن بن جردی الطائی
۹۰	دعوی بن ماس	۹۰	دعوی بن حابس (جالس)
۹۰	عبد الرحمن بن مسلم	۹۰	عبد الرحمن بن مسلم
۹۰	الحسین بن علی	۹۰	الحسین بن علی علیه السلام

برآء بن غالب	۲۲	برآء بن عازب ^{۳۴}	۲۲
—	۲۲	از مصر منزل کرد	۲۲
غزو سابر	۲۲	غزو سابر ^{۳۵}	۲۲
سُبَيْطَة	۲۸	بسیطه	۲۸
عثمان بن ابی العاص	۲۸	عثمان العاص	۲۸
فتح سابر ثانی	۲۸	فتح سابر ثانی کرد .	۲۸
هرم بن جهان	۲۹	هرم بن حیان	۲۹
عثمان بن معویه	۲۹	عثمان معویه	۲۹
بردست بشام بن عامر	۲۹	بردستی بشام بن عامر	۲۹
یزدجرد شعیار ^{۳۷}	۸۰	یزدجرد شعیل	۸۰
بهره	۸۰	بهره	۸۰
دیر نباشد	۸۱	دیر بباشد	۸۱
رسول پیغام داد	۸۱	رسول پیغام داد	۸۱
جیست شد و باز نگذشت	۸۳	به بست شد و باز نگشت	۸۳
بو بکر و عمر غنی روی	۸۳	بو بکر و عمر رضی تنها غنی روی	۸۳
سومان بن رومان المرادی	۸۴	سومان رومان المرادی	۸۴
جیو بن مطعم	۸۴	جیو بن مطعم	۸۴

۳۴ - در نسخه نخی چهار « برآء بن غالب نوشته شده است (ص ۲۷ ح ۲) .

۳۵ - در اصل « سابر » بوده بعد حرف « ن » (فونی) بر آن الحاق شده (ص ۲۷ ح ۵) .

۳۶ - ابن ابی - با خط یزید بن العاص « نوشته شده است .

۳۷ - اینجا زکی تراشیده اند .

بن ریح	بن ریح	۷۳
بن قوط	بن قوط	۷۳
بسیار شکر؛ بردست وی [بگشاد] نایزه	بسیار شکر؛ بردست وی [بگشاد] نایزه	۷۳
گشت	صلوات گشت ^{۲۷}	
عتیبه بن عمران	عتیبه بن غزدان ^{۲۸}	۷۳
سیستان بگشاد	منیان بگشاد	۷۴
جندی شاپور و طس	جندی شاپوری ^{۲۹} و سوس ^{۳۰}	۷۴
رامهرز ^{۳۲}	رامهرز ^{۳۱}	۷۵
—	باز معاویه بن ابی سفیان را بفرستاد تا	۷۵
	قیساریه و رمل بگشاد	
نعم بن مقرن	نعم بن مقرن	۷۵
—	باز عمرو بن عاص را بفرستاد [بر] برقه	۷۵
	تا برقه را طرابلس را بگشاد	
عمر عبد الرحمن	عبد الرحمن عوف ^{۳۳}	۷۶

- ۲۷- در نسخ فلی بهار «گشت» خوانده میشود (ص ۷۳، ج ۴).
- ۲۸- در نسخ فلی بهار «عتیبه بن عمران» خوانده میشود (ص ۷۳، ج ۱).
- ۲۹- در اصل نسخ فلی بهار چنین بوده صحیحی آنرا تراشیده «جندی شاپور» کرده است (ص ۷۴، ج ۱).
- ۳۰- اصل متن «سوس» بوده و آنرا جابلی تراشیده «طس» کرده است (ص ۷۴، ج ۲).
- ۳۱- در نسخ فلی بهار «رامهرز» بوده (ص ۷۵، ج ۱).
- ۳۲- مثل این که «ض» بوده و آنرا تراشیده اند.
- ۳۳- در نسخ فلی بهار «عمر الرحمن» بوده بعد روی آن با خط دیگر «عبد» نوشته اند (ص ۷۶، ج ۲).

۶۵	نور [ازو] تا آسمان همی برشد	نور تا آسمان همی برشد
۶۶	عصایه بتافتیم ^{۲۴}	عصایه بتافتیم
۶۷	بدست دیگر [ی] طشتی	بدست دیگر طشتی
۶۸	اکون [برا] برده از امت این برسجد	اکون برده از امت این برسجد
	برسجد [ند]	برسجد ند
۶۹	اندر پیش [داشتیم]	اندر پیش
۷۰	بیماری [من]	بیماری
۷۱	گوی کمن ندانم	کونی کمن ندانم
۷۲	یارب ردی	یارب رد
۷۳	برگ درخت [ب] دست گرفته	برگ درخت در دست گرفته
۷۴	اول کسی ابوبکر الصدیق بود	اول کس ابوبکر الصدیق بود
۷۵	دوّمۃ الجندل	دوّمۃ الجندل
۷۶	[د] یمامه	یمامه
۷۷	ربیع الاول سنۃ عشر [فرمان یافت]	ربیع الاول سنۃ عشر ^{۲۵}
۷۸	خلافت امیر المؤمنین ابوبکر رضی الله عنه	خلافت ابوبکر رضی الله عنه
۷۹	نام [پدر] او	نام او
۸۰	کذاب را وصی ^{۲۶}	کذاب را وصی
۸۱	خلافت امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه	خلافت امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه

۲۴ - در نسخه خطی اسناد بهار، «بتافتیم» هم خوانده میشود (ص ۶۶ ح ۱).

۲۵ - روز، «الاول» «کلمه» «حدی» «نوشتۀ شده است».

۲۶ - بقیعده اسناد بهار، «عسلی» «صحیح است و مراد» «سواد العسلی» است (ص ۲۲۰ ح ۲).

خاندان اویند	خاندان اویند ^{۲۰}	۵۳
لواء شراد ^{۲۱}	لواء شراد	۵۳
اندر قصه ابرهه الصباح و عبد المطلب نخستین بیکه آمدند	اندر قصه ابرهه الصباح [با] عبد المطلب نخستین بیکه آمدند	۵۴
حباط الحیر	حباط الحیر [ی]	۵۴
برنشت	[عبد المطلب] برنشت	۵۴
—	[نگرید که اورا]	۵۸
پس ایزد تعالی	پس [بفرمان] ایزد تعالی	۵۸
بشمان لیل خلون	بشمان لیل خلون ^{۲۲}	۶۰
آنگاه ذوالقرنین	از گاه ذوالقرنین ^{۲۳}	۶۰
من ساکن شدم	من ساکن گشتم	۶۱
گردن اندر گرفت	گردن اندر گرفتند باز دیبا و پید دیدیم که اندر گرفت آمد و گردن اندر گرفت	۶۱
نهای آمد که از چشم مردمان	نهای آمد که او [را از] چشم مردمان	۶۱
بران مفتاح الفرة	بران [سر نوشته] مفتاح الفرة	۶۲
یکی اورا ازان زمانی	یکی اورا ازان [سر] زمانی	۶۲
شمشیر پوست	شمشیر پوست	۶۳

۲۰- در اصل متن نسخ خطی استاد بهار - اویند - نوشته شده است (ص ۵۳ ج ۵).

۲۱- روی شراد - خط - نوشته شده است.

۲۲- در اصل متن نسخی بهار - بشمان - بوده بعد آرزو فرموشید و - بشمان - نوشته اند.

۲۳- اهل آنگاه - (ص ۶۰ ج ۵).

چون بکوه بشیر رسید ^{۱۳}	چون بکوه بشیر رسید
تا بازو	تا با [زا] زلو
از کن زریکانه	کن زریکانه
ام‌اللیب گفتندی اورا بزنی کرد	ام‌الطیب گفتندی بزنی کرد
از پشت من پدید آمد	از پشت من پدید آمد
کُندان قریش را پرسیدم ^{۱۵}	کُنه آن قریش را پرسیدم ^{۱۴}
لوانزاده ^{۱۶}	لوانزاد ^{۱۷}
اورا تصی بدان نام کرد	اورا تصی بدان نام کرد [ند]
چیزی پاک کردم	چیزی پاک کردم ^{۱۸}
سبب آن نور بزرگوار بود	[و] سبب آن نور بزرگوار بود
عبد الشمس و مخروم	عبد الشمس و مخروم
فرو سیت	فرو هیت ^{۱۹}

۱۳- بعد از آنکه - بشیر - استعمال شده است.

۱۴- در حاشیه متن نسخه استاد بهار - با خطی قدیم در برابر کُندان - دانایان - نوشته

شده است (ص ۱۵۰ ج ۶)

۱۵- در حاشیه با همان خط و مرکب - کُنه بضم کوا - با کاف عربی بمعنی دلیر و پهلوان و دانا و

فیلسوف است - برادر - نوشته شده است

۱۶- در نسخه خطی استاد بهار - لوانزاده - نوشته شده است. (ص ۱۵۱ ج ۱)

۱۷- روی کوا - لوانزاده - - خط - نوشته شده است

۱۸- در اصل متن نسخه استاد بهار - چیزی - نوشته شده است. (ص ۱۵۲ ج ۱)

۱۹- در اصل متن نسخه خطی استاد بهار فرو هیت - نوشته شده است. (ص ۱۵۳ ج ۱)

۳۹	بدانجا یگانه	بدانجا یگانه برد
۴۰	آدم از میان جبلت خویش	آدم از میان خویش
۴۱	اندر و ن آمد	اندر وقت آمد
۴۱	ودیعت نهاد آن عهد	ودیعت نهاد از عهد
۴۲	مهلائیل بیه [دو برد] زنی خستیار	مهلائیل نیز زنی خستیار کرد
۴۲	برجین او پیدا	برجین او پیدا بود
۴۲	متوشلخ [از دیباده و متوشلخ] را	متوشلخ را
۴۲	[سام] تا بورت	تا بورت
۴۳	اشروع و از اشروع	اشروع و از اشروع
۴۳	ناجورا	ناجورا
۴۳	همه خانه‌ها [دو] ابراهیم	همه خانه‌های ابراهیم
۴۴	وز پس او علی بن ابی طالب	و پیش او علی بن ابیطالب بود
۴۴	بزرگوار خاتم انبیا	بزرگوار و خاتم انبیا
۴۴	عهد [و تا بورت] پدر [بدو] داد	عهد پدر داد
۴۴	اسماعیل [عهد] بدو سپرد	اسماعیل بدو سپرد
۴۵	[و] و دیته [و] وصیت	ودیته و وصیت
۴۶	بس کند و انبیا	و انبیا
۴۷	یکی جنی بود نام آن قید	یکی جنی بود نام آن جنی قید
۴۷	نام اسرائیل بر یعقوب نهادند	نام اسرائیل یعقوب نهادند
۴۷	گشت بفرزندان اینست	گفت اینست

نیشک	نیشک	۲۹
رزوان و سروان	رزوان و سروان	۳۰
چوالی	چوالی	۳۰
—	[و خسمایه]	۳۱
بقسمات	[و] بقسمات	۳۱
اثنی عشر الف	اثنی عشر الف	۳۱
چشم نبینشی	چشم نبینشی	۳۲
بیمارستان را	[و] بیمارستان را	۳۱
والی شهر را	والی شهر را	۳۲
مزد بیستان	مزد بیستان	۳۴
بنی اسرائیل یحیی	بنی اسرائیل یحیی را	۳۴
وزارتخانه بیستان آمد	وزارتخانه بیستان آمد	۳۶
این بار بیک نیمه شارسن	این بار بیک نیمه آن شارسن	۳۷
شعر	بیت	۳۷
گذشت	گذشت	۳۷
شرط ما اندر کتاب	شرط ما اندر اول کتاب	۳۸
بیاد کرد او علیه السلام عزیز گردد	بیاد کرد او عزیز گردد	۳۸
محمد مصطفی	محمد مصطفی	۳۸
یا ابا اسحق ^{۱۲}	یا ابا اسحاق ^{۱۱}	۳۹

۱۰- این کلمه بنده به دو شکل « نیشک » و « نیشک » نوشت شده است. ۱۱- در نسخ خطی استاد.

بهار الف « اسحاق » الحاقی است (ص ۳۹ ج ۱). ۱۲- الف « ابا » و « اسحق » الحاقی است.

بن کنانه	بن کنانه کر	۱۸
چیزی خط نخواهی	خیری خط نخواهی	۱۸
ابراہیم بن ہمام با بزرگی او پس	ابراہیم بن ہمام با بزرگی او پس	۱۸
او بود	او بود	
ترا ده ہزار دم است	ترا ده ہزار دم	۱۹
فانا ذو ^۷ رأس	فانا ہو رأس	۱۹
عثمان بن السعید	عثمان بن العبدو [ابو داود]	۱۹
شامین بن العنبر	شامین بن العنبر	۲۰
بن شاد دل	بن شادک	۲۰
ابو عمرو النوقانی	ابو عمرو النوقانی ^۸	۲۰
فروشدن خورشید بہ نیمروز	فروشدن خورشید بہ نیمروز	۲۳
اسفزار	سفزار	۲۴
خوزستان	بوزستان	۲۴
اورا جنبندہ	و اورا جنبندہ	۲۵
خشان	خفشان	۲۶
اسیجاب	اسیجاب	۲۷
ناسرود ^۹	ناشیرود	۲۸
میسون	میسون	۲۹

۷- در متن نسخہ قبلیسی . ذو . را کی تراشیدہ اند .

۸- ہناد ہمار شدہ اند کہ در متن نسخہ خطی . نوقانی . ہودہ است (ص ۲۰ ج ۱۰) .

۹- در متن نسخہ قبلیسی . ناشرود . ہودہ سہ نقطہ اش را تراشیدہ اند .

نسبت بختیار الاسپید	۸
باد شمالی می آمد	۹
تسبیح کرد	۹
درخت نار	۹
هنوز بل فرما و نار از آنگاه است	۹
که معقل تر باشد	۱۰
روشنک را دفر اودا	۱۰
دید بان گاه قلعه	۱۰
و در سایر شهرها نیست	۱۱
و دیگر آنکه جای بس معقل است	۱۲
برستون حمل باید کرد	۱۳
چنانکه آنا نرا	۱۳
نعمت از هر لونی دارد	۱۳
دیگر عجایبها که در سیستان بوده و بعضی	۱۳
کنون می بینیم	
دخمه ایشان اکنون	۱۴
اندر بر ابر کوه	۱۵
خاش رود	۱۵
ابن دشتی	۱۶
ایشانرا بدانستند بفضل	۱۸
ایشانرا بدانستند	

مصطفی	مصطفی	۴
دین اسلام آشکارا گردد	دین اسلام آشکارا گردد	۴
چهار صد و چهل و چهار سال و قعته باشد این شهر را	چهار صد و چهل و چهار سال و قعته باشد	۴
شاه پورکان بن کرایست	شاه پورکان بن کرایست شان	۴
نزدیک زمان کیان	نزدیکان زمان کیان	۴
قلعهها بداد	قلعهها داد	۵
قلعه مگر شاسب در زامت	قلعه مگر شاسب زیاده است	۵
هندو	هندوان	۵
باز کسی فرستاد	باز کسی فرستاد	۵
افریه دن بدین او باز آمد	افریه دن پذیرد او باز آمد	۵
اما خلعت ده	اما [تراودا] خلعت ده	۶
بروزگار او	دشمنکار را بروزگار او	۶
برفت و چون خن پدرش ایرج باز آورد	برفت و خون پدرش ایرج باز آورد	۶
افراسیاب بیرون آمد و ایران بگرفت	افراسیاب بیرون آمد و ایران را بگرفت	۱۰
ندانم که اندر سپاه او	ندانم اندر سپاه او	۷
بن هرز بن اوشیروان بن الملک	بن هرز بن اوشیروان الملک	۸

۳- در نسخ فنی است و چهار . شاه پورکان . تراشیده و . شاه پورکان . شده و غلط . شان . هم بعد از

کلمه . کرایست . خط خورده است (ص ۴ . حاشیه ۵) .

۴- در نسخ فنی است و چهار . نزدیکان . بوده و صحیح تر تراشیده . نزدیک . کرده است و در نسخه صحیح

آن . نزدیکان . است (ص ۴ . حاشیه ۶) .

۵- در نسخ فنی است و چهار . الف و نون خط خورده است (ص ۵ . حاشیه ۳) .

اختلافات نسخه تبلیسی با چاپ بهار

شماره صفحه	چاپ بهار	نسخه تبلیسی
۱	توکل نمک	—
۱	فی جمع الامور مکتبه	فی جمع الامور اثر مکتبه
۱	اخبار سیستان از اول که بنا کردند و مناسب	اخبار سیستان از اول که بنا کردند و تاریخ و
	بزرگان و حدود شهر سجستان	اسب بزرگان و حدود شهر سجستان
۲	جشید الملک بن نونجهان	جشید الملک بن نوجهان
۲	سیامک بن موسی	سیامک بن نرسی
۳	پادشاهی [اوشنگ] بود	پادشاهی بود
۳	محمد مصطفی	محمد مصطفی
۳	بزرگان جهان را همی کش	آزادگان جهان را همی کش
۴	چندانی که در امکان باشد	چند آنکه در امکان باشد
۴	هر چند که جهان و هر چه اندر دیست	هر چند که جهان و آنچه در دیست

۱- در نسخه خطی استاد بهار چنین بوده و بعد این کلمه را تراشیده اند و تبدیل کرده اند به «نوجهان» (ص ۲ چاپ بهار).

۲- بعینه استاد بهار موسی در اینجا غلط است و صحیح آن «نرسی» است (ص ۱ چاپ بهار).

اگر ارزیابی فوق و تفاوت بنده در باره ماخذ نسخ خطی قبیلیسی و رجحانی را که آن
نسخه به نسخ بهار دارا میباشد صحیح باشد باید گفت که ماخذ نسخ بهار نسخ اصل مؤلف نیست.
از طرف دیگر بنظر بنده ، ماخذ نسخ قبیلیسی نیز نسخ اصل نیست . پس غیر از نسخ بهار و قبیلیسی
لا اقل سه نسخه دیگر موجود بود : یکی نسخ اصل ، دومی ماخذ نسخ بهار و سومی ماخذ نسخ قبیلیسی.

ص	ج	چاپ بهار	نسخه تبیلسی
۳۸	۳	کعب الاخبار	کعب الاخبار
۵۸	۱	خهار شام	خبار شام
۹۵	۲	سماء هند	سپاه هند
۱۴۲	۳	صیغت تست	صیغت تست
۲۰۶	۵	اندر شد یعقوب فرمان یافت	اندر شد یعقوب فرمان یافت
۲۲۷	۲	فضل یعقوب کرد	قصه یعقوب کرد
۲۹۵	۲	سخن خویش بوی حجاب با او گفتی	سخن خویش بی حجاب با او گفتی
۳۹۶	۴	سر حک	سیر خشک
۴۰۲	۴	وده سمور	دیه سمور
۴۰۵	۵/۴	بانج دست نشان	بانچه دست داده شان
۴۱۱	۱	لشکر موال	لشکر مغول

بنظر اینجانب یگانگی نیوجگیری یکی از شاهای فوق ممکن است بدست آید آنست که مآخذ نسخه خطی تبیلسی نسخه ای غیر از نسخه خطی بهار بوده و تا آنجا که بضاعت علمی حیرت اجبار میدهد میتوان گفت که در بعضی موارد مثلاً از نظر ثبت اسامی خاص نسخه تبیلسی نسبت به نسخه بهار دارای فرسایشی باشد بعقیده شادروان بهار «بعید نیست که نسخه منقول عنها همان نسخه اصل مؤلف بوده باشد یعنی نسخه ای که اساس متن چاپی را تشکیل داده ممکن است «از روی نسخه اصل رد نویسی شده باشد»

۲۵	۱	راهبرض	راهبرمز
۲۲۸	۱	راهبرم	راهبرمز
۲۵	۵	نهن بن مقرون	نهن بن مقرون
۲۸	۲	بسیطه	سُبیطه
۸۹	۳	بعی بن العنبری	ربعی بن العنبری
۹۶	۳	سمنه	سمیه
۱۰۱	۲	زیاد بن امیه	زیاد بن امیه
۱۰۱	۶	اوس ازدی	اوس الازردی
۱۲۰	۳	نهن بن عوف لشکری	نهن بن عوف لشکری
۱۲۱	۲	منیع المقری	منیع المنقری
۱۲۲	۱	دالِق	دابق
۱۳۴	۴	قحطبه بن شیب	قحطبه بن شیب
۱۴۳	۳	برند بن فرند	یزید بن مزید
۱۴۲	۱	مرند بن فریاد برآورد	یزید بن فرید برسید
۱۴۹	۲	یرند بن مرند	یزید بن مزید
۱۴۹	۲	یرند فرند	یزید بن فرید
۱۵۰	۲	ماسندان	ماسندان
۱۷۲	۲	مصعب بن رزقو	مصعب بن زریق
۱۹۱	۱	اوک	ارگ
۲۶۷	۴	بوسلم	بوسلمه

بفهر از اسهای خاص میتوان اسمی ذات و معنی متعددی را نیز
 بقرار زیرین بگر کرد :

عکس مثالهای مذکور را نیز در دست داریم ، یعنی در نسخ خطی بهار با اینکه آن « بسیار کم نقطه است » در بعضی موارد نقطه های اضافی در بالا و پایین نوشته شده است .

صحیح

نا درست

س	ح	چاپ بهار	نسخه قبلیسی
۲۷	۳	سر دشته	سر دشته
۸۰	۲	جره	خره
۱۰۷	۱	ابا ذنان	ابا زبان
۱۵۲ ۱۶۰	۱	حصین	حصین
۱۶۸	۴	توتان	نوتان
۳۰۷	۴	طرایل	طرایل

بنظر حقیر مثالهای ذیل معتبرترین گواه ماعنه نبودن نسخه بهار برای نسخه قبلیسی

میباشد :

صحیح

نا درست

س	ح	چاپ بهار	نسخه قبلیسی
۱۹	۵	مکربن جعد	مکربن جعد
۴۱	۷	فالخ / فالغ	فالخ
۲۳	۱۰	آبله	آبله
۷۴	۶	قیسری	قیسری

ص	ح	چاپ بهار	نسخه تبلیسی
---	---	----------	-------------

۵

۲۰	۸	زاخر بن معاد	فاخر بن معاد
۱۵	۵	خرزبان	خرزبان
۲۶	۳	اسفزار	اسفزار
۱۳۹	۴	بسفزار رسید	بسفزار رسید
۵۲	۱۱	مخدم	مخدم
۲۳	۲	بن قراط	بن قراط
۲۲	۴	حرزان	جرزان
۸۹	۴	عبدالرحمن بن حردی الطای	عبدالرحمن بن جردی الطائی
۱۱۶	۴	سعید بن جبیر	سعید بن جبیر
۱۳۳	۱	ششیان الحارج	ششیان الحارج
۱۵۲	۱	خرزیه المرنی	خرزیه المرنی
۱۶۹	۷	زنگ باران	زنگ یاران
۱۸۴	۶	شارک بن انصر	شارک بن انصر
۱۹۱	۸۰۶	عشان / عسان	عسان
۱۸۲	۳	حردادکن	جروادکن

در شاهای فوق املاى اسامى خاص نسخه تبلیسى صحیح است . دلی میتوان خر .

گرفت که چون نسخه خطی بهار بسیار کم نقطه است . اگر کاتب با سواد و دقیق یکی دو نقطه را انداخته یا پس و پیش میکرد املاى صحیح حاصل میگردد . دلی نکته قابل ملاحظه این است که ماشاها

میاید^{۴۲} در نسخ خطی تاریخ سیستان استاد بهار که «بیار کم نقطه است» این اسم گاهی «زنیل» و چندین جا «زنیل» با تمام نقطه نوشته شده و حتی «یکجا^{۴۳} رتیل» مطابق ضبط معروف نوشته نشده است^{۴۴} در نسخ خطی قیسی ۲۹ بار «رتیل» و فقط یکجا^{۴۵} «زنیل» نگاشته شده است. اگر ماخذ نسخ قیسی نسخ بهار میبود بدون تردید کاتب همه جا «زنیل» را ضبط میکرد ولی ممکن است کسی این نتیجه گیری را نپذیرد و حقیقتاً چون در غالب کتب تاریخی «رتیل» ضبط شده بود ممکن است کاتب با سواد و متبحر ما در این زمینه اطلاع کافی داشت و همه جا یعنی ۲۹ بار «زنیل» نسخ بهار را «تصحیح» کرد و بشکل «رتیل» در آورد و فقط یکبار که بغرض حواش پرت بود همان «زنیل» نسخ بهار را تکرار کرد. البته تناسب ۲۹ بار با نفع ما باید شمرد. اما ایراد مذکور نیز تاحدی منطقی بنظر میرسد. ولی مطلب اساسی آنست که از لحاظ ضابطه ای خاص تفاوت بین این دو نسخ یکی در دو تائیت و نحوه ای ذیل شاه گویای این امر میباشند :

۴۲ - یادداشت های قزوینی . جلد پنجم ، تهران ۱۳۳۹ ، ص ۱۹ .

اینجا باید متذکر شد که ابو منصور جو ایتی که زنده بیل را با تمام کیفیت آن می شناخته و با خیال رتیل را بمعنی ملک سبستان ضبط کرده و هر دو کلمه را جداگانه می شناخته است .

و فرزدق شاعر در مدح سیمان بن عبد الملک اموی (۹۶ - ۹۹) کلمه رتیل را

بمعنی ملک سیستان استعمال کرده است :

وتراجع الخرداء اذ وثقوا بالامن بن رتیل والشر

مجموع کن ب :

(مقادع عبد الحی میسی ، رتیلان زابلی ، مجلد پنجم ، شماره ششم ۱۳۴۴ ، ص ۲۸۱ - ۲۸۸)

۴۳ - تاریخ سیستان . مقدمه . ص ج

۴۴ - همانجا . ص ۹۱ . ج ۲

۴۵ - مطابق متن چاپی . ص ۲۷۱

در کتاب «ارب من الکلام الاعجمی علی حروف المعجم» ابومنصور جریلی (قرن ۵-۶ هجری) این کلمه در باب «الراء» آورده شده و سلسلت که مؤلف آنرا با «را» میخواند، است.^{۳۹} در نسخه‌های مختلف «تاریخ یسعی» این کلمه با شکل «تلیل»، «زنبیل»، «ریتل»، «رتیل» و «یل» ضبط شده است. مرحوم سعید نفیسی عقیده داشتند که معتبرترین سندی که در دست محققین است «کتاب المعرب...» مذکور بوده و این کلمه را طبق اثر جریلی «رتیل» بایا نمیدانند.^{۴۰} از طرف دیگر استاد ملک اشعرا بهار در یکی از قدیم‌ترین نسخه‌های خطی ترجمه طبری ملاحظه نمودند که این اسم هم‌جا «زرتیل» ضبط آمده و در یک مورد همین اسم حتی «زنده پیل» نوشته شده است. برای ملک اشعرا تردیدی باقی نماند که اصل این کلمه «زنبیل» بوده.^{۴۱} پیل «زنده» بوده.^{۴۲} بویته محمد قزوینی قبریث دروان بهار «بسیار بسیار قریب بنظر

۳۹- ابومنصور جریلی، کتاب الموب من الکلام الاعجمی علی حروف المعجم، قاهره ۱۳۶۱. ص ۱۶۲

۴۰- تاریخ یسعی، با عقاید و تصحیح و حواشی و تعلیقات سعید نفیسی، مجلد سوم، تهران ۱۳۳۲. ص ۱۱۵۳؛

همچنین سعید نفیسی، تاریخ جغرافیای ایران در دوران پیش از تاریخ و آغاز تاریخ، تهران ۱۳۴۲. ص ۳۷.

طرداران کلمه «رتیل» از این قرارند :

Th. Nöldeke. ZDMG, Bd. LYI, 1902, p. 432; B.V. Бартольд
Сочинения, т. I, Москва, 1963, стр. 275; A.K. Арендс /Абул-
Фазл Баижаки, История Мас'уд., перевод с персидского,
ббедение, комментарии и примечания А.К. Арендса, Москва, 1969 ст. 74.

۴۱- تاریخ سیستان، ص ۹۱ ج ۲.

طرداران نوشتن کلمه «زنبیل» از این قرارند :

J. Marquart, Iranšahr nach der Geographie des Ps. Moses
Xerénacti, Berlin, 1901, S. 248; R.Ghirshman, Les Chionites-
Hephthalites, Le Caire, 1948, pp. 113-114.

بقول شادروان بهار در نسخه اصل همه جا بعد از نام کوره (دختر) «عین قرمز گند» درج
 است.^{۳۲} باینکه کتابت نسخه تبلیسی چنانکه ذکر شد در همین تکریر متن از مرکب قرمز استفاده کرده است
 را یگونه موارد اصلاً نقطه گذاری نکرده است. بعضی از عناوین فصول در نسخه تبلیسی نسبت به
 بهار جایگزین شده است و در برخی موارد بین خود سرفصلهای این دو نسخه تفاوتها فی نظر میرسد.
 نسخه بهار و هم نسخه تبلیسی دارای حواشی متعدد متنهای الحاقی میباشد. ولی هیچ یک از حواشی
 بهار - حتی آنها نیکه - با خط اصل «^{۳۳} خط قدیمی درشت» و یا «^{۳۴} با خطی بالنسبه کهنه»^{۳۵} ضرب
 اند. در نسخه تبلیسی نگار نشده است و عجب ایست که اکثر حواشی نسخه بهار را - اعتماداً بر
 درقی روزنامه ایران - برزاق قرار داده و سایرین هم که از آن نقل کرده اند بوی اقتدا نموده اند.^{۳۶}
 در نیکه اغلب این حواشی «یعنی - میباشد» - بنظر حقیر اگر مأخذ نسخه تبلیسی نسخه خطی بهار
 همانا بعضی از حواشی آن لا اقل آنها نیکه «^{۳۷} با خط اصل» و «^{۳۸} خط قدیمی درشت» نگاشته شده اند
 این نسخه تبلیسی متکسر میشود.

اگر در نظر بگیریم که نسخه خطی بهار «در صحت اسامی... که نظیر است» مقایسه اسامی
 و جغرافیائی مذکور در آن با نسخه تبلیسی برای محققین باید جالب توجه باشد. در غالب مأخذ
 فی لقب پادشاهان کابل و بختستان «^{۳۹} رقیل» بضم «ر» و «ت» ساکن ضبط شده است.

- تاریخ سیستان، ص ۲۶، ۲۷

- همانجا، ص ۲۵۳

- همانجا، ص ۳۶۵

- همانجا، ص ۴۱۰

- همانجا، ص ۳۶

- همانجا

- همانجا، ص ۹۱

نسخه تبلیسی شامل ۹۹ ورق، هر صفحه دارای ۱۴ سطر، طول و عرض کاغذ ۲۰ x ۱۶ سانتیمتر و طول سطر ۱۶،۴ و عرض آن ۱۱،۸ سانتیمتر و بخت شکسته (نیم نستعلیق) خوانا، سر فصلها و عنوانها به مرکب قرمز نگاشته شده، دارای جلد متوالی است که روی آن چرم سرخ رنگ کشیده اند. تاریخ تمام تحریر - یکشنبه یازدهم رجب ۱۲۷۸ در طهران، کاتب نسخه محمد [ی؟] نامی.

اول کسی که ما را بوجو این نسخه آگاه کرد مرحوم استاد ولادیمیر پوتوریدزه بود.^{۲۰} بعد از تایید سطحی چنین نظر رسید که نسخه تبلیسی از نسخه بهار روزنویس شده است.^{۲۱} ولی مقابله دقیق معلوم ساخت که نسخه بهار نمیتواند فاقد نسخه فطی تبلیسی باشد. نکته ای که ممکن است در این زمینه توجه محققین را بخود جلب کننده برآورد این است:

конференции по иранской филологии, Ташкент, 1964, стр. 70; Л. П. Смирнова, Язык «Тарих-и Систан», Алтореферат, 1965, стр. 6; Дж. Ш. Гуинашвили, О тбилисской рукописи «Тарихе Систан», Тезисы докладов конференции по вопросам археографии и изучения древних рукописей, Тбилиси, 1969, стр. 7-8; Ч. А. Абуладзе, Р. В. Гварамия, М. Г. Мананашвили, Каталог арабских, тюркских и персидских рукописей Института рукописей им. К. С. Кекелидзе / коллекция К/, Тбилиси, 1969, стр. 139.

۳ - درباره شرح حال و فعالیت علمی این شخص شریف رجوع کن به مجلد «پیام نوین» شماره ۱۰.

مردادماه ۱۳۴۲ م ۶۱ - ۶۴: مجله «پیام نوین» شماره ۴ شهریورماه ۱۳۴۵

۱ - ۱۵ و مجله دانششناسی مجارستان "Acta Orientalia", VII, fasc. 1, 1957

۳۱ - رجوع کن :

Дж. Ш. Гуинашвили, О тбилисской рукописи «Тарихе Систан», Тезисы докладов IV Всесоюзной..., стр. 70; Л. П. Смирнова, Язык «Тарихе Систан», Алтореферат, стр. 6.

روزنامه ایران سال ۱۲۹۹ در ۳۴۸ نوشته شده است. لذا «نسخه اقبال» به نظر می آید وجود نداشته است.^{۲۶} از طرف دیگر متخصصین نسخه کتبخانه ملی پاریس را با متن چاپی بهار مقایسه کرده باین نتیجه رسیدند که نسخه پاریس از روی نسخه بهار رونویسی شده است.^{۲۷} نتیجی کلی که گرفته شده اینست که نسخه بهار مأخذ تمام نسخه های دیگر تاریخ سیستان میباشد و ما باید درحقیقت بپرسیم چرا بهار کتبخانه ما را نمانده و دانشمندی که نسخه بهار را منقح بفرزد مأخذ سایر نسخه های فعلی تاریخ سیستان می شمارند لابد خبری از نسخه تاریخ سیستان که در دستبوی نسخ خطی فرهنگستان علوم جهوری مگرستان در شهر تیلوسی با یگانی شده است ندارند و صورتیکه از سال ۱۹۶۳ میلادی چنین بار در نشریات علمی در این باره اطلاعاتی منتشر شده است.^{۲۸}

۲۵ - محمد تقی دانش پرده ، فهرست نسخه های خطی کتبخانه دانشگاه ادبیات مجید ، انشکده ادبیات ، شماره ۱.

سال هشتم ، تهران ، ۱۳۳۹ ، ص ۶۸

۲۶ - رجوع کن : G. Scarzia, An Illusory Problem, p. 280.

۲۷ - رجوع کن :

G. Lazard, La langue des plus anciens monuments de la prose persane, p. 75; G. Scarzia, An Illusory Problem, p. 280.

در باره چند سطر از تاریخ سیستان که آقای عاشقی در مقارن خود جا داده عقیده دانشمندان اینست که :

"... this is not a quotation but a paraphrase", G. Scarzia, An Illusory Problem, p. 280.

۲۸ - رجوع کن : G. Scarzia, An Illusory Problem..., p. 280.

۲۹ - رجوع کن :

"Вопросы истории", МГО, Москва 1963, стр. 161; Дж. Ш. Гиунашвили, У тбилисской рукописи Тарихе سیستان, Тезисы док. IV Всесоюзной—

بالاخره در سال ۱۹۵۹ میلادی کار علمی نفیس خانم اسمیرنوا درباره زبان کتاب تاریخ سیستان چاپ شد.^{۲۱} ایشان در مقدمه کتاب می‌کارند که بطور موشق وجود دو نسخه خطی تاریخ سیستان برای ما معلوم است: یکی «نسخه بهار» که دو بار بچاپ رسیده و دیگری «نسخه اقبال» که در کتابخانه ملی پاریس محفوظ است. ضمناً غفلتاً قطعاتی از متن تاریخ سیستان را که استاد سعید نفیسی از معارف دینس راس ترجمه کرده و در کتاب خود درج فرموده بودند با متن مربوط چاپ بهار مقایسه کرده باین نتیجه رسیدند که در متن چاپی بهار تعداد کلمات عربی بیشتر از متن «نسخه خطی اقبال» است ولی شیوه جلد بندی متن چاپی بهار کند تر از متن «نسخه اقبال» میباشد.^{۲۲}

البته بعد از مدتی دانشمندان نامبرده به لغزش خود در امر تشخیص نسخه علیمده «اقبال» پی بردند: استاد سعید نفیسی در چاپ دوم کتاب خود درباره رد و کی و خانم اسمیرنوا در اثر علمی خود که در سال ۱۹۶۵ بچاپ رسید دیگر اشاره ای به «نسخه اقبال» ننویسند و حقیقت امر اینست که نسخای که در دست میرزا محمد قزوینی بود بدستور عباس اقبال برای او «از روی یادقربان

Л. П. Смирнова, Язык «Тарих-и Систан», 1959. - ۲۱

از تأییدات همین دانشمند

Л. П. Смирнова, Язык «Тарих-и Систан» / грамматика, лексика / Автореферат кандидатской диссертации, Ленинград, 1965;
Л. П. Смирнова, «Тарихе Систан» как возможный источник «Ижда-
аля-Мулюк», Ближний и Средний Восток, сб. статей в честь 70-
летия профессора И. П. Петрушевского, Москва, 1968, стр. 150-158

Л. П. Смирнова, Язык «Тарих-и Систан», 1959, стр. 18. - ۲۲

۲۳- سید نفیس، محیط زندگی و احوال و اشاره رد و کی، تهران ۱۳۴۱

Л. П. Смирнова, Язык «Тарих-и Систан», Автореферат, стр. 5.

از علامات سوال استفاده کردند ولی در هر صورت بین «نسخه اقبال» و «نسخه بهار» علامت تساوی قرار دادند.^{۱۸} از طرف دیگر استاد سعید نفیسی تمام مقادیر مذکور دینس را با باطلاتی از تاریخ سیستان که در آن درج شده بود از زبان انگلیسی بفارسی ترجمه کرده و در جلد سوم کتاب ذیقیت خود درباره رودکی چاپ کردند و ضمناً اظهار فرمودند که «نسخه‌ای که در دست می‌رساند است غلطی بسیار دارد».^{۱۹} اینجانب نیز زمینه‌ای برای تیزدادن دو نسخه «بهار» و «اقبال» فراهم شد.^{۲۰}

در سال ۱۹۵۳ آقای عالمی‌های مقارای درباره «نُست» در مجله «آریانا» چاپ کردند و بدون اشاره بمانند چند سطر از کتاب تاریخ سیستان بنوان نموده و شاه آورده اند که با متن چاپی بهار تفاوت زیادی دارد و بنظر بعضی از متخصصین این چند سطر مأخوذ از نسخه دیگری باید باشد.

۱۸ - آقای استورن می‌نویسند :

"In JRAS, 1926, p. 215, Sir Denison Ross mentions a MS in the possessions of Abbas Iqbal at Tehran [Identical with Bahar's MS?]", G.A. Storey, Persian Literature, A Bio-bibliographical Survey, v. I, section II, fas. 2, London, 1936, p. 364.

۱۹ - سعید نفیسی، احوال و اشعار ابوعبدالله جعفر بن محمد رودکی سمرقندی، مجله سوم، تهران،

۱۳۱۹، ص ۱۵۷

۲۰ - درج کن :

G. Scarica, An Illusory Problem..., p. 279.

۲۱ - درج کن :

Л.П. Смирнова, Язык «Тарих-и Систан»/грамматическое описание/, Сталинабад, 1959, стр. 13.

چاپ شده^{۱۴} میکارند: «تاریخ سیستان ... در پاورقی روزنامه «ایران» چاپ شده است و
 نرات صفحات حواله بنسخه خطی است از آن کتاب که دوست فاضل بن آقای میرزا عباسخان اقبال آشتیانی
 شکرآور سعید: برای من نویسانده اند و از قرار تقریر بعضی دوستان نسخه نفیسی از کتاب اکنون در طهران در
 کتابخانه آقای ملک اشرف بهار خراسانی موجود است و در چند ماه پیش کتابخانه ملی پاریس نیز نسخه
 از آن اتیاع نموده که هر چند نسخه جدیدی است ولی نسبت به مصحح مضبوط است^{۱۵}. همین جا باید یاد
 آورد که در جلد چهارم فهرست نسخ خطی طوشره که در سال ۱۹۳۴ میلادی خشر شده تحت شماره ۲۲۸۱
 نسخه خطی تاریخ سیستان نام برده شده است^{۱۶}. در نتیجه زمینه برای خلط شدن «نسخه پاریس» که
 دینس راس بان اشاره کرده بود و نسخه کتابخانه ملی فراهم شد^{۱۷}. ولی باید در نظر گرفت که نسخه
 کتابخانه ملی نسخه دیگری است که در سال ۱۸۷۳/۱۲۸۹ استنساخ شده است.
 چنانکه ذکر شد متن تصحیح شده تاریخ سیستان با مقدمه، حواشی و تعلیقات شادرون
 بهار در سال ۱۳۱۵ بچاپ رسانیدند. بعد از یکسال آقای استوری با اینکه در قلاب

۱۴ - تمام مقالات مندرج در جلد دوم «بیت مقال» پیش از ۱۳۰۸ نوشته شده اند.
 رجوع کن به پیشگفتار عباس اقبال در کتاب «بیت مقال فردوسی» جلد دوم.

نهران ۱۳۲۲ ص ۳

۱۵ - «بیت مقال فردوسی» جلد دوم، ص ۱۷۸

۱۶ - رجوع کن به :

E. B. Lechet, Catalogue des manuscrits persans, IV, Paris, Bibliothèque Nationale, 1934, No 2281, pp. 227-228.

۱۷ - رجوع کن به :

G. Scarfia, An Illusory Problem: the Text of the Ta'rikh-i Sīstān, EW, XV, No 3-4, 196۰, p. 278.

فاضل محترم عبدالعظیم خان کرکائی قسمتی از اشعار محمد وصیف را بعنوان قدیمترین شعر فارسی در تهران
 منتشر میسازند. در سال ۱۹۲۶ میلادی دانشمند انگلیسی دنیس راس مقال در باره یکی از
 قصائد رودکی مأخوذ از تاریخ سیستان بجاپ رسانید. علامه محمد قزوینی کمک موثری در کار
 تدوین مقال مزبور به دنیس راس کرده بودند. آقای راس در مقال نامبرده می نویسد که قصیده رودکی
 در کتاب تاریخ بسیار نادری بنام تاریخ سیستان آمده است و آقای عباس اقبال یک نسخه این کتاب را
 در کتابخانه خصوصی خود در تهران دارند و بنا بر خواهش میرزا محمد خان قزوینی نسخی از آن رونویسی کرده اند
 و اکنون این نسخه در پاریس در اختیار میرزا محمد خان است و غیر از این دو نسخه نسخ دیگری بانی یافت
 نمیشود. پس بنا بر گفته دنیس راس نسخه اقبال در حقیقت منحصر بفرد میباشد.
 علامه محمد قزوینی در مقال «ابوجنر پادشاه سیستان» که در جلد دوم «حیات مقال قزوینی»

۱۰- رجوع کن به مقدمه معجم استاد بهار به مقال «اولین شاعر فارسی» (اصول عظیم ج ۲)

ش ۲ ص ۱۱-۲۲) علامه قریب را در نظر دارند.

۱۱- رجوع کن به :

E. Denison Ross, A Qasida by Rudaki, JRAS, 1926.

۱۲- وصف بسیار بختری که من در مقدمه مقال که برای سردیزن راس آماده کردم و ششم و دهم چاپ
 کرده است فقط دو سر سطر است و بقی از مقدمه است برای زیانده چلی که قصیده رودکی باشد
 به عبارت اغری مقصود با اصاد در آن مقال قصیده رودکی و معرفی مدوح است مد آن قصیده نه وصف
 تاریخ سیستان و از تاریخ سیستان فقط بالوض و استطراد و فقط در دو سر سطر صحبت شده
 بر آن تیه زمین - یادداشت های قزوینی جلد دوم، تهران ۱۳۱۷، ص ۱۷

۱۳- بقول راس :

"No other copy of this valuable work is known to exist elsewhere", E. Denison Ross, A qasida by Rudaki, p. 215.

دوره سده های دوم، سوم و چهارم هجری هنوز چنانکه باید و شاید از این مآخذ استفاده کافی نشده است.^۱
 تاریخ سیستان در سالهای ۱۲۹۹ - ۱۳۰۲ قمری در پادرتی روزنامه «ایران» ارگان رسمی
 دولت ایران (از شماره ۲۱ تا ۵۶۴) که در آن زمان بهریت محمد حسن خان اتحاد السلطنه وزیر
 انطباعات طبع میشد بچاپ رسید. در سنه ۱۳۰۴ شمسی نسخ خطی تاریخ سیستان بهار
 بهار عرضه شد و در بین آنها مآخذ روزنامه ایران، نسخه خطی تاریخ سیستان بود. بعد از مطابقه
 با پادرتیهای ایران - برای استناد بهار آشکار شد که غلط افروانی بر غلطهای اصلی کتاب افزوده
 و تصرفاتی هم در بعضی عبارات بعمل آورده اند.^۲ شادروان ملک اشعرا بهار در صدد تصحیح و اصلاح
 این کتاب نفیس برآمده و در نتیجه بسیار دشواریهایی را که در نسخ خطی بود گشاد و در سال ۱۳۱۵
 تاریخ سیستان را در تهران بچاپ رسانیدند.^۳

بعد از انتشار در پادرتیهای روزنامه ایران - تاریخ سیستان مورد توجه محققین و اهل
 ادب گردید. شارل شفر در بعضی از عواشوا ترجمه سیاست نامه نظام الملک تاریخ سیستان را نام
 برده مثلاً در بین تعیین تاریخ وفات یعقوب لیث صفاری از این مآخذ استفاده میکند.^۴ بعد

۱ - بحقیقه دانشندان :

... the TS is virtually the unique source for... the whole
 sequence of governors after 158/775, A.D. H. Silver, JSS. XIV, No 1, 1969.

۵ - درباره روزنامه ایران - رجوع کن : ۱ - ادوارد برادون : مطبوعات و ادبیات ایران در دوره

شرفیخت، جلد دوم، تهران ۱۳۳۲، ص ۲۱۱ - ۲۱۸

۶ - رجوع کن به اول مقدمه مصحح کتاب تاریخ سیستان

۷ - همانجا ص ۲

۸ - از چاپ دوم این کتاب استفاده کردم : تاریخ سیستان تصحیح ملک اشعرا بهار، ج ۱، تهران، وزارت

۹ - رجوع کن به :

Ciasset namah, traduit par Charles Schefer, Paris, 1893, pp. 20-21.

تاریخ سیستان (تألیف در حدود ۱۱۵۰ - ۷۲۵) «کتاب بسیار مهمه... اوجیت
معلومات تاریخی را چه بملک شرقی اسلام یعنی ایران و ماوراءالنهر» بوده اختصاص دارد بشرح
دوره ای از تاریخ قرون وسطی مشرق ایران زمین که با وجود کوتاهی زمان شاه حوادث مهمی در تاریخ
و نهضت های بهائی بوده است. مؤلف این کتاب متأسفانه معلوم نیست.

این کتاب نه تنها مآخذ گرانمای تاریخی است بلکه آکنده از اطلاعات و دمندی در ریشه
فرهنگ ایرانیان بوده و «نارسی فصیح و عاری از پیرایه و تقید است و بنایت سلیس و دبیرانه
نگاشته شده چنانکه آن را یکی از بهترین کتب نشر پارسی توان دانست»^۱.

بی شک کتاب تاریخ سیستان یکی از گرانقدرترین بهیانیست که بهمت عالی کوشش پدیدرغ
شادروان بهار چاپ و پدوسته: اران علم و ادب پارسی تقدیم شده است.
فحایت خیرتقصین آشکار می سازد که در زمینه پیشرفت تحقیقات علمی مربوط به مسائل تاریخ

۱- یادداشت های خزرجی کوشش ایرج افشار جلد ششم. تهران ۱۳۱۱، ص- ۱۹.

۲- سید نفیسی. احوال و شمار ابو عبدالله جعفر بن محمد رودکی سمرقندی. مکه اهل. تهران ۱۳۱۰، ص- ۳۷.

«Le Tārtāst Stātān est important pour l'étude de la langue... Il est riche en formes et expressions archaïques et dialectales»,
G. Lazard, La langue des plus anciens monuments de la prose
perzane, Paris, 1963, p. 75.

۳- ش. رجوع کن :

C. E. Bosworth, Sistan under the Arabs from the
Islamic conquest to the rise of the Saffarids, Rome, 1968

انستیتیوی خاورشناسی فرنگستان علوم جمهوری کرهستان

جمشید گونا شویلی

نسخه خطی
تاریخ خسیستان
(موجود در تبلیسی)

اداره نشریات فرنگستان علوم جمهوری کرهستان

تبلیسی - ۱۹۷۱